

БУЮК АЛЛОМАГА ЭХТИРОМ

Бухорода улуғ аллома Абдулхолик Фиждувоний таваллудининг 900 йиллиги кенг нишонланди

Ўтган ўн икки йилнинг ҳар бир куни эсда қоларли. Биз бу кунларни узок кутдик. Изтироблар орабаб, узок йўл юриб етганимиз бу кунларга. Ризонинг боши сабр экан. Истиқлол сабримизни саодатга улади. Шу боис нафақат биз хурсандмиз, айни чоғда истиқлолни орзу қилган боболаримизнинг руҳи ҳам шод.

Юртбошимизнинг миллат ўтмишига юксак эҳтироми, келажагига қатъий ишончи сабаб ўтган 12 йилда тилимиз, асрлардан асрларга ўтиб келаётган миллий урф-одатларимиз, анъаналаримиз, динимиз қайта тикланди. Муқаддас қадамжолар ободонлаштирилди. Айниқса, буюк боболаримиз ҳаётига, уларнинг инсоният цивилизациясида муҳим ўрин тутган ижодий меросига катта эътибор қаратилмоқда. Имом Бухорий, Аҳмад Фарғоний, Мотуридий, Баҳоуддин Нақшбанд, Мирзо Улугбек каби улуғ алломаларимизнинг тўйлари халқаро миқёсда кенг нишонланди. Бу миллий фурур ва ўзликнинг ўғонганидан далолатdir.

Ўтган йилнинг октабрь ойида Президент Ислом Каримов Бухорога ташрифи чоғида Фиждувон шаҳрида ҳам бўлиб, Фиждувоний қадамжоларини зиёрат қилди. Орадан кўп ўтмай, 2002 йилнинг 4 деқабрь куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Хожа Абдулхолик Фиждувоний таваллудининг 900 йилитини нишонлаш тўғрисида»ги қарори эълон

(Давоми 3-бетда)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ БАҲОУДДИН НАҚШБАНД ЗИЁРАТГОҲИДА ЎТКАЗИЛГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ СЎЗИ

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим!

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар, хурматли меҳмонлар!

Бугун юртимида кутлуг Рамазон ҳайити давом этиётган муборак кун, улуғ бир айём.

Аввалимбор, шу муқаддас байрам билан сиз, азизларни, сизлар орқали бутун халқимизни чин қалбимдан табриклаб, барчангизга ўзимнинг эзгу тилакларимни изхор этаман.

Муҳтарам дўстлар!

Бугун эрталаб биз беназир авлиё Абдулхолик Фиждувоний қадамжосини зиёрат қилиб, ул зотга бўлган ўз хурмат-эҳтиромимизни бажо кўлтирилди ва ҳозир ҳам ана

шу ўчмас таассурот оғушида турибиз.

Бу улуғ аждодимиз шарафига унинг она шаҳри бўлмиш Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратларининг янгитдан бунёд этилган қадамжоси пойинда тўпланиб турибиз.

Ушбу табаррук кунларга эл-

юртимида эсон-омон етказгани, бизга буюк аждодларимиз руҳини шод этиш йўлида савобли ишларни қилиш насиб этгани учун Оллоҳ таолога беҳад шукроналар айтамиш.

Бугун эрталаб биз беназир авлиё Абдулхолик Фиждувоний қадамжосини зиёрат қилиб, ул зотга бўлган ўз хурмат-эҳтиромимизни бажо кўлтирилди ва ҳозир ҳам ана

шундай таассурот оғушида турибиз.

Бу улуғ аждодимиз шарафига унинг она шаҳри бўлмиш Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратларининг янгитдан бунёд этилган қадамжоси пойинда тўпланиб турибиз.

Айниқса, миллий ва замонавий услубда яратилган гўзал бинолар, мұхташам айвон, мовий гумбаз ва пештоқлар, нақшинкор дарвоза ва устунлар, бир сўз билан айтганда, чинакам санъат асари бўлган бу мажмуя ҳар қандай одамни ҳайратга солиши шубҳасиз.

(Давоми 2-бетда)

TELEFON ORQALI MULOQOT

27 noyabr kuni Polsha Respublikasi Prezidenti A.Kvasnevskiy tashabbusi bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti o'rtaida telefon muloqati bo'lib o'tdi. Suhbatda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning joriy yilning iyul oyida Polshaga rasmiy tashrifi chog'ida erishilgan keli-shuvlar ijrosi bilan bog'liq masalalar hamda ikki tomonlarga hamkorlik aloqalarining bugungi ahvoli va uni yanada rivojlantirish istiqbollari muhokama qilindi.

QUTLOVLAR

Islom olami munavvar lyd al-Fitr bayramini nishonlayotgan shu muborak kunlarda O'zbekiston Respublikasi xalqi va uning Prezidenti Islom Karimov nomiga Sudan Respublikasi Prezidenti Umar Hasan Ahmad al-Bashir, Falastin Muxtoriyati raisi Yosir Arafot hamda Islom konferentsiyasi tashkiloti Bosh kotibi Abdulvohid

Balqaziz tomonidan bayram tabriklari va samimiyl tilaklar bitilgan qutlov maktublari yo'llandi.

YANGI BINODA O'QUV ZALI

Poytaxtimizning L.Tolstoy nomidagi kutubxonasida "Nemis o'quv zali" ochildi. Yangi binoda ish boshlagan o'quv zaliga GFR hukumati tomonidan besh mingga yaqin kitob, audio va video-kassetalar hamda SD-disklar taqdim etildi. Mazkur o'quv jihozlari hamyurtlarimizga Germaniya hayoti bilan yaqindan tanishish va nemis tilini o'rganish imkoniyatini beradi.

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

УЛУҒ ОРИФ ЎГИЛЛАРИ

Хожа Абдулхолик Фиждувоний таълимотида поклик масаласи

4-бет

МАҶСАДГА ЕТИШНИНГ МУҲИМ ШАРТИ

«Миллий истиқлол ғояси : асосий тушунча ва тамойиллар» фанида «Ўзбекистон тараққиёти ва мафкуравий муаммолар» мавзусини ўрганиш

7-бет

КАРОМАТ АҲЛИНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ ВА РИЁЗАТ

9-бет

БҮЮК АЛЛОМАГА

**ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ БАҲОУДДИН НАҚШБАНД ЗИЁРГАТГОҲИДА
ЎТКАЗИЛГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ СҮЗИ**

(Давоми. Боши 1-бетда)

Буюк бобомизнинг юксак обрў-эътиборига муносиб тарзда, ўз қўлимиз билан барпо этган бу меъморий мўъжиза тимсолида биз аввало замонлар ва авлодлар ўтасидаги узвийликни, ҳалқимиз даҳосининг бокийлигини кўрамиз десак, ҳеч қандай хато бўлмайди.

Агар шу қисқа вақт ичиди Абдулхолик Фиждувоний ва Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратларининг муқаддас қадамжоларида қилган ишларимизга баҳо берадиган, уларнинг ҳажми ва миқёсими сарҳисоб этадиган бўлсак, бу ишларга амалда йиллар, балки ўн йиллар керак бўлишини тасаввур қилиш кийин эмас.

Савол туғилади: барчани ҳайратда қолдирадиган бундай улуғвор ишларни жуда қисқа муддатда бажаришга мусассар бўлганимизнинг боиси нимада?

Бунинг боиси, аввалимбор, юртимиз тупроғида хоклари ётган пири комилларимиз, азиз авлиёларимизнинг арвоҳлари, руҳи поклари доимо бизнинг ёдимида, қалбимизда яшаб келаётганида, барча эзгу интилишларимизга Яратганинг ўзи мададкор, ҳалқимиз ибораси билан айтганда, дилкушод бўлаётганидадир.

Шу билан бирга, бу борадаги даъватларимизнинг ҳалқимизга етиб боргани, одамлар юрагида акс садо бергани ва эл-юртимиз бу эзгу ташаббусларни чин дилдан, бутун борлиги билан қўллаб-кувватлагани ҳам айни ҳақиқатдир.

Қарангки, бундай ҳайрли ишларга маблағ ҳам топилар экан, лойҳаларнинг энг гўзали, энг мукаммал шакллари ҳам пайдо бўлар экан. Бугна хисса кўшишини ўз виждони, ўз аждодлари олдидаги муқаддас бурч деб биладиган қанча-қанча одамлар бел боғлаб майдонга чиқар экан.

Энг мұхими, бизнинг ана шу саъй-ҳаракатларимиз буғунги ва келажак авлодларимиз учун, уларнинг маънавий юксалиши, миллий қадриятларимиз, динимиз арконларига муносиб бўлиб, онгли ва мазмунли ҳаёт кечириши учун бекиёс аҳамиятга эгаиди.

Наманган давлат университетига бир қатор жамоат ташкилотлари ва киллари, ота-оналар, профессор-үқитувчилар иштирокига Конституциянинг 11 ўшигига арафасига байрам гастури намойиш этилди ва жорий йил-

Бизнинг ўзлигимизни англаш, асрий обидаларимизни, муқаддас қадамжоларимизни тиклаш йўлидаги барча ишларимиз замирида айнан ана шу руҳ, эзгу ният ва мақсадлар мујассам эканини мен яна бир бор тақор айтишни ўринли, деб биламан.

Мен Ўзбекистон тарихидаги шу каби олижаноб ишларни ҳалқимизнинг нафақат мамлакатимиз, балки бутун дунёда ислом динини асрар ва химоялашга кўшаётган ўзига хос ҳиссаси, динимизга нисбатан турли бўхтонлар ўюштираётган, унинг обрўсими тўкишга уринаётган кучларга қарши аниқ ва амалий жавоби, деб қабул қилишингизни истардим.

Азиз юртдошлар!

Қадимий Бухоро замини Имом Бухорий, Ибн Сино ва Абу Бакр Наршахий каби алломаларга, буюк тариқат пирлари - Абдулхолик Фиждувоний ва Амир Кулол, Ориф Ревгари ва Маҳмуд Фагнавий, Али Ромитаний ва Бобоий Самосий сингари азиз-авлиёларга бешинч бўлгани билан ҳам бутун дунёга маълум ва машҳурdir.

Бухорони Бухорои шариф даражасига кўтарган ана шундай аждодларимиз орасида ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанднинг муборак сиймоси алоҳида нуфуз ва мақомга эга.

Бу улуғ шахс тимсолида инсон руҳиятининг нақадар тेरанлиги, бу дунёда ўз иродасини тарбиялаб, қалбини поклаб, нафс балосини енгигиб яшайдиган одам қандай маънавий юксакликка кўтарила олиши яққол намоён бўлади.

Бу буюк зот эл-юртга холисона хизмат қилиш, аввало, маърифат йўлида одамларнинг қалбига чукур кириб бориш орқали уларда эзгу интилишлар, орзу-умидлар уйғотиш мумкинлигини ўз ҳаёти мисолида исботлаб берди.

Буюк аждодларимиз яшаб ўтган даврдан бўён ер юзида не-не сурон ва тўфонлар рўй берганига, замонлар, салтанатлар, ҳаётга қарашлар ўзгарганига қарамасдан, бу пири комилнинг «Дил ба ёру даст ба кор», яъни «Дилинг Оллоҳда, қўлинг меҳнатда бўлсин» деган ҳаётбахш ҳикмати худдик шу

буғун айтилгандек жарангламоқда.

Хозирги таҳликали дунёда, турли низо ва адватлар ҳалибери барҳам топмаган мураккаб бир вазиятда Нақшбанд бобомизнинг - миллати, тили ва динидан қатъи назар - инсон зотини азиз ва мукаррар билиш, ўзаро меҳр-оқибат, шафқат ва мурувват мухитини қарор топтириш, етим-есирларнинг бошини силаш, мұхтожларга ёрдам бериш каби эзгу даъватлари тобора дол зарб аҳамият касб этмоқда.

Биз Нақшбанд ҳазратларини ҳалқимизнинг руҳи ва табиитига беҳад яқин бўлган ана шундай ғоя ва қарашлари учун ардоклаймиз, барчамиз унинг бой меросидан маънавий куч-куват оламиз.

Ота-боболаримиз бу буюк авлиёга чин дилдан ихлос кўйиб, ўз йиллар давомида уни «Баҳоуддин Балогардон» деб улуғлаб келишида ҳам албатта теран маъно бор.

Дарҳақиқат, Яратганинг курдати билан каромат соҳиби бўлган бу азиз зотнинг руҳи поклари ўтмишда ҳам, буғун ҳам бамисоли юртимиз осмонида кезиб, она диёримизни ёмон қўзлардан, оғатлардан, бало-қазолардан асрар келмоқда, десак, ҳеч қандай муболага бўлмайди.

Мұхтарам биродарлар!

Сизларга очиқ айтсам, Баҳоуддин Нақшбанд бобомизнинг мана шу муборак қадамжосини обод қилиш фикри кўп йиллардан бўён хаёлимни банд этиб келарди.

Ҳар сафар шу мүқаддас даргоҳни зиёрат қўлганимда ўзимни шу буюк зотнинг руҳи олдида қандайдир қарздор деб ҳис этардим.

Бир вақтлар, мустабид тузум даврида бу табаррук жой қандай аянчли аҳволга тушиб қолганини яхши эсласангиз керак.

Биз мустақилликка эришгач, кўплаб мүқаддас қадамжолар қатори бу ерни ҳам обод қилиш мақсадида катта ишларни амалга оширганимиздан ҳам хабардорсиз, албатта.

Ана шу ишларни давом этириш, бу зиёратгоҳни Баҳоуддин Нақшбанднинг оламшумул шуҳратига муносиб бир масканга айлантириш режаси йил-

лар давомида кўнглимни тарқ этмаганини ҳам сизларга айтишим керак.

Ва ўтган йилнинг октябрь ойда ана шу ниятда атай вақт ажратиб, Тошкентдан бу ерга маҳсус келдим.

Бу ишга даҳлор бўлган раҳбарлар, лойиҳачи ва қурувчилар билан ёдгорлик мажмуасини янгитдан бунёд этиш масаласини шу жойнинг ўзида муҳокама қилганимизда бошқа иншоотлар билан бирга, мана шу янги айвоннинг қаерда ва қандай шаклда бўлишини ўз қўлм билан чизиб берган эдим.

Одамни ҳайратга соладиган томони шундаки, қурувчилар шу лойиҳа бўйича иш бошланганда айнан шу пайтда белгилаб берилган жойдан илгари мавжуд бўлган эски айвоннинг кўмилиб кетган пойдевори чиқибди.

Буларнинг барчаси мана шу масканнинг илоҳий хосиятидан, Баҳоуддин Нақшбанд бобомизнинг руҳи барҳаётлигидан яна бир далолатдир, десам, ўйлайманки, сизлар ҳам бу фикрга кўшиласизлар.

Қадрли ватандошлар!

Мен буғун Абдулхолик Фиждувоний ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири комилларимиз қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга бўлган, ҳамиша пок ният билан яшайдиган ҳалқимиз ўз олдига кўйган юксак мақсад-мууддаларига етишади, иншоолло.

Юртимиз номидан ташаккурлар билдираман.

Ҳалқимиз даҳоси билан яратилган бетакор обидаларни, мана шундай куттуғ зиёратгоҳларни минг йиллар давомида асрар-авайлаб келаётган мұхтарам Бухоро аҳли олдида таъзим қиласман.

Азиз юртдошларим!

Фурсатдан фойдаланиб, бу йилги мураккаб об-ҳаю шаротига қарамай, 360 минг тоннадан зиёд юксак пахта хирмони барпо этиб, шартнома режасини муваффақиятли бажарган вилоят пахтакорларини, барча меҳнаткашларни чин қалбимдан куттайман.

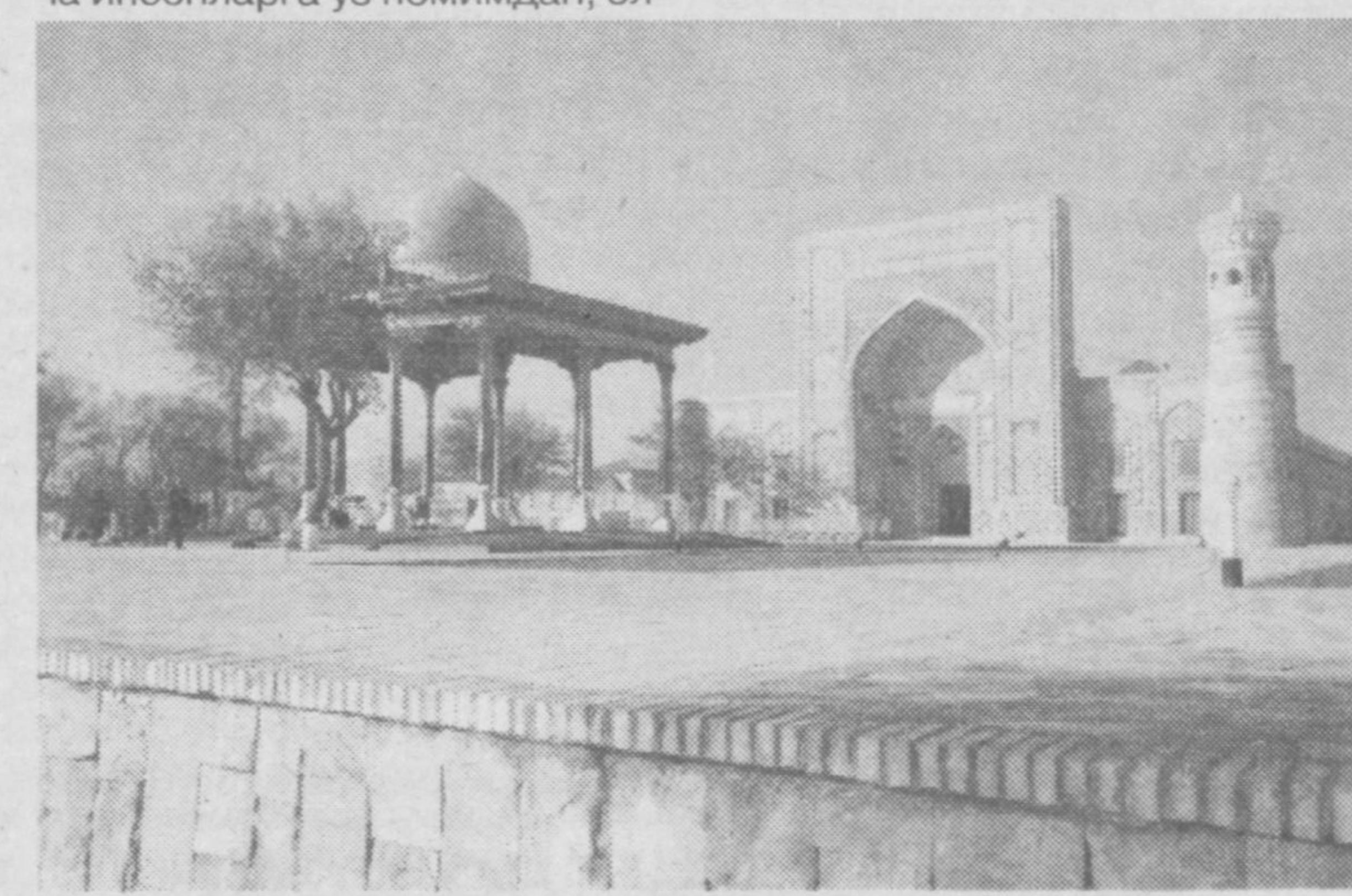
Ҳаммандизни бағримга босиб, кўлингиз дард кўрмасин, ҳеч қачон кам бўлманг, қадрдонларим, дейман.

Ишончим комилки, Абдулхолик Фиждувоний ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири комилларимиз қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга бўлган, ҳамиша пок ният билан яшайдиган ҳалқимиз ўз олдига кўйган юксак мақсад-мууддаларига етишади, иншоолло.

Келинглар, азиз дўстларим, бирордарларим, мана шу хосиятили кунда буюк аждодимизнинг табаррүк қадамжосида туриб, эзгу ниятлар қиласман!

Она Ўзбекистонимизни ёмон қўзлардан асрасин!

Барча эзгу ишларимизда Яратганинг ўзи мададкор бўлсин!

сўзлаб, йиғилганларни байрам билан са-
мими кутлаги ва биринчи курс тала-
баларини ўз қасамига сониқ қолишига,
юксак ва шарафли номга доимо муносиб
бўлишига чақири.

Тадбир ниҳоясида юқори курс тала-

Ma'rifa
МАСЛАХАТХОНАСИ

Савол: 27 йилдан ортиқроқ мактабда, 3,5 йил балоғат ёшига етмаганлар билан ишлаш инспекциясида, 4 йил болалар етакчisi бўлиб ишладим. Имтиёзли пенсияга чиқишига ҳақим борми?

Шомирза Абдуазизов,
Самарқанд вилояти Пастдарғом
туманидаги 42-мактабнинг собиқ
ўқитувчisi.

Жавоб: «Ўзбекистон Республикаси фу-
қароларининг давлат пенсия таъминоти
тўғрисида»ги қонуннинг 12-моддаси
“к”бандига асосан ўқитувчилар ва бошқа
маориф ҳодимлари маҳсус иш стажи ка-

мида 25 йил бўлган тақдирда имтиёзли пенсияга чиқиши хуқуқига эгадирлар. Вазирлар Мажкамасининг 1994 йил 12 майдаги “Имтиёзли шартларда пенсияга чиқиши хуқуқини берувчи ишлаб чиқаришлар, муассасалар, ишлар, касблар, лавозимлар ва кўрсатиларнинг рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида”ги 250-сонли қарорининг З-рўйхати 7-бўлимида имтиёзли пенсия олиш хуқуқига эга бўладиган ўқитувчилар ва бошқа ҳолқ таълими ҳодимларининг лавозимлар рўйхати қадамларига қарорининг тасдиқлаш тўғрисида”ни туттилмаган.

Й.АҲМЕДОВ,
Ўзбекистон таълим ва фан
ходимлари
караба ўюшмаси Марказий қўмитаси
бош мутахассиси

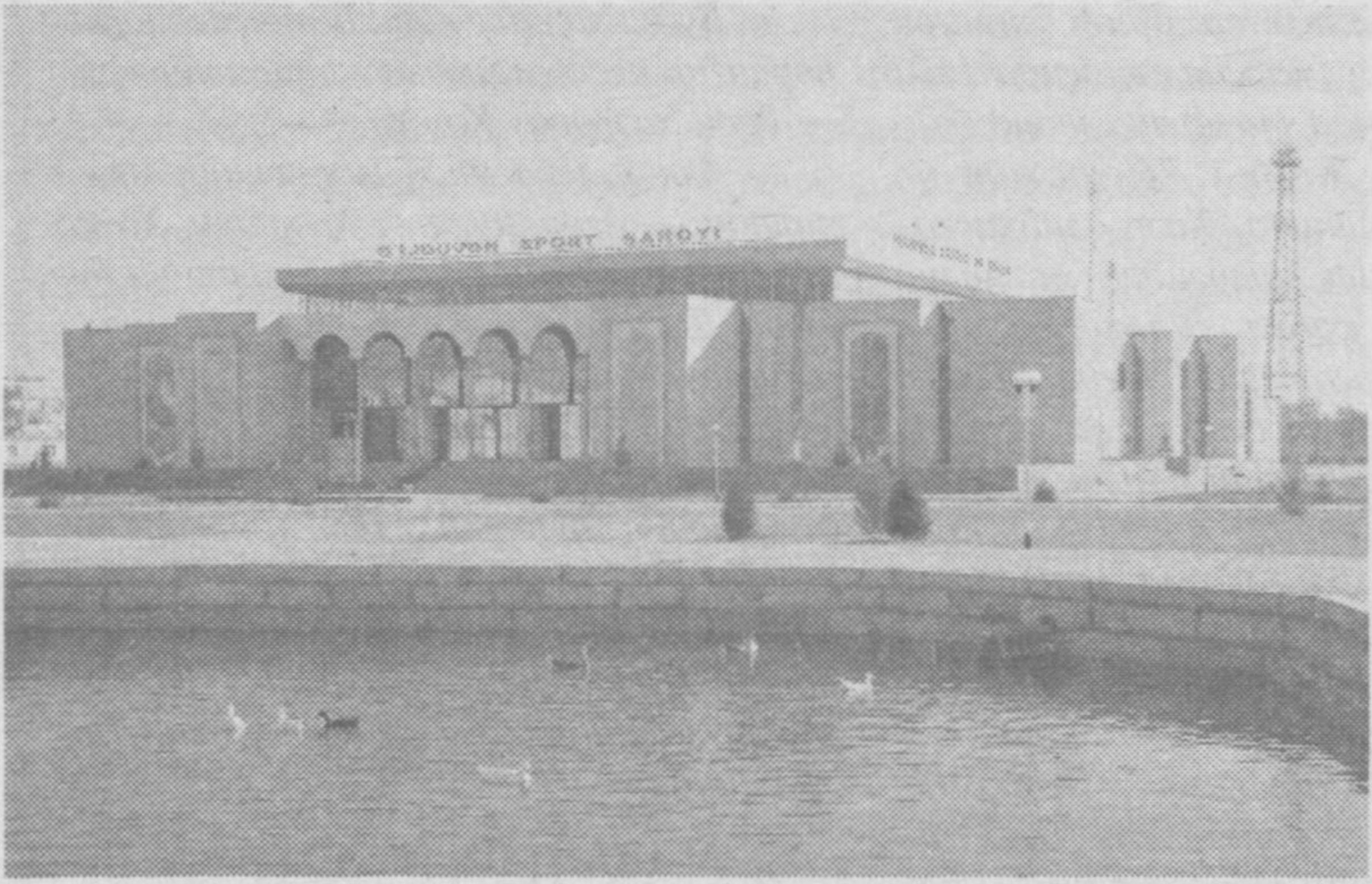
Хуршид СУЛТОНОВ

ЭХТИРОМ

(Давоми. Боши 1-бетда)

Мамлакатимизда, айниқса, Бухорода кутлуг тўйга тайёргарлик ишлари бошлаб юборилди. Бу сананинг ЮНЕСКО қарори билан халқаро миқёсда нишонланиши Фиждувоний ҳазротлари иммий меросини ўрганиши борасидаги янги тадқиқотларга имконият яратди. Юбилей муносабати билан аллома ҳаёти ва ижодига багишланган иммий ажуманлар ўтказилди, янги китоблар нашр этилди.

Нақшбанд ва Фиждувоний мақбара-мажмуалари атрофида улкан боғ барпо этилди. Фиждувондаги Улуубек мадрасаси қайта таъмирланди. Бу ишларни бажа-

ришда Хоразм, Намangan, Самарқанд, Тошкент, Фаргона вилоятларидан келган кўли гул усташлар фаол қатнашди.

Абдулхолик Фиждувоний ҳазротлари одамларни поклик, тўғрилик, ҳалолликка бошлаган. Ўз шогирдлари учун одоб-ахлоқа оид бир нечта қонун-қоидлар ишлаб чиқсан. Унинг бизгача етиб келган «Рисолаи соҳибия», «Рисолаи тариқат», «Васиятнома», «Маслак ал-орифин», «Мақсад ас-соликин», «Мақомоти Ҳожа Юсуфи Ҳамадоний» каби китобларида илму одоб, инсон ва унинг жамиятдаги ўрни, дин ва дунёвий муносабатлар тўғрисида фикр юритилган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Абдулхолик Фиждувоний таваллудининг 900 йиллигига багишланган тантаналарда иштирок этиш учун 27 ноябрь куни Бухорога келди. Юртбошимиз Абдулхолик Фиждувоний мақбара, Баҳоуддин Нақшбанд мақбара-мажмуи атрофидан амалга оширилган ишлар билан ташниши.

Фиждувоний ва Нақшбанд мақбара-мажмуалари — зиёратгоҳи хиёбонлари янада чирой очган.

Абдулхолик Фиждувоний таваллудининг 900 йиллигига багишланган тантаналарда ишлар билан ташниши.

ган, тарихий ёдгорликларимизга қайта жило берган, янги-янги бинолар ва иншоотлар барпо этган мөхир қурувчи ва усталарга, мұхандис ва меморларга, мана шу савобли ишларга ўз улушини күшган барча инсонларга миннатдорлик изхор этиди.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган бу каби улуғвор ишлар, тўй-маъракалар юртимиздаги тинчлик ва осойиштади, ҳалқимизнинг яратувчанилар салоҳияти, озод ва обод Ватан, адолатли жамият барпо этиш йўлидаги фидойи меҳнати, эртанги кунга ишончидан яна бир далолатdir.

Тадбирда Муҳиддин бобо Бокиев сўзга чиқиб, буюк аждодларимиз руҳини шод этмоқ, уларнинг мукаддас қадамжоларини ободонлаштироқ энг савобли ишлардан бири эканини таъкидлади. Бу улуғвор ишларнинг ташабbusкори ва раҳнамоси бўлган Юртбошимизга миннатдорлик билдири.

Шу куни мамлакатимиз раҳбари Фиждувон шаҳридаги беш юз ўринли спорт саройининг очилиш маросимида иштирок этиди. Ушбу спорт мажмууда ёшлар спортнинг саккиз тури билан шуғулланишлари учун барча имкониятлар мухайё этилган.

Воҳид ЛУКМОН,
Илҳом САФАР,
ЎЗА мұхбирлари

Сир эмас, бундан атиги бир неча ўн йил аввал ёшларнинг хорижий давлатларда таҳсил олиб қайтиши унча-мунча кишининг тасаввурига сиғиши маҳол эди. Зеро, собиқ тузум ҳалқи бир қолигда, ўз измида ушлаб турисдан манфаатдор эди-да. Бугун ушбу тор нуқтаи назар ўзгарди. Юртимиз ўз мустақиллигини қўлга киригтандан сўнг баркамол авлодни вояга етказиши мақсадида ҳукуматимиз томонидан таълим тизимида туб ислоҳотлар бошланди. Ўз-ўзидан аён, етук салоҳияти, рақобатбардош кадрларни тайёрлаш учун давлатнинг таълим тизими ислоҳ қилиниши билан чекланиш етарли эмас. Шу маънода кадрлар тай-

лаб қилинишини билиб олди-лар.

— Дунёда глобаллашув жараёни кечеётган бир пайтда таълим тизимида кадрлар алмашинувининг йўлга кўйилиши муҳим аҳамиятга эга, — дейди анжумандада сўз олган АҚШнинг юртимиздаги элчинонаси мувакқат вакили Дэвид Апплетон.

— Бинобарин, толиби илмларнинг ўзаро тажриба алмашинуви пировардида инсоният камолотига, жамият ривожи, қолаверса, ҳалқлар ўртасидаги докторанти Фарида Алимова, — талабалар қаторида ўқитувчиларга ҳам катта имконият эшишилади. Ўйлайманки, ўз билим-кўнкима-

стер университетининг Тошкентдаги филиали ва Америка ўқув-маслаҳат маркази кутубхонаси тавсия этаётган имкониятлар ҳамда Япония, Хиндустон каби бир неча давлатларнинг университетларида ўқиш ва ишлаш лойиҳалари барчанинг диккатини ўзига тортди.

— Юртимизда Ҳалқаро таълим ҳафталигининг ўтказилиши, — дейди биз билан сұхбатда Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси университети докторанти Фарида Алимова, — талабалар қаторида ўқитувчиларга ҳам катта имконият эшишилади. Ўйлайманки, ўз билим-кўнкима-

ЯНГИ ЯРМАРКА

унда халқаро ташкилотларнинг кадрлар алмашинуви бўйича лойиҳалари ўрин олди

ёрлашда ривожланган хорижий давлатлар билан ўзаро ҳамкорлик битимлари имзоланди, буғун хорижда таҳсил олиб қайтган ёшларнинг юртимиз тараққиётига кўшаётган хиссалиари бениҳоя катта бўлаётганини маълум.

АҚШнинг Ўзбекистондаги элчинонаси ташабbusи билан пойтахтимизнинг «Интерконтиненталь» мемонхонаси йигинлар залида ўтказилган Ҳалқаро таълим ҳафталиги ярмаркасига айни шу жиҳатдан ёндашсак, унинг аҳамияти катта бўлганлигига шубҳа қолмайди. Зотан, мазкур ярмарка боис юртимизнинг турли олий ўқув юртларида таҳсил олаётган талаба-ёшлар ўз билим-тажрибаларини хорижий давлатларнинг нуғузли им ўчқоларида янада оширишлари учун қандай имкониятлар яратилаётганини ўзидан нималар та-

ларини хорижда ошириш истагидаги ёшларга мазкур ярмаркадан олинган маълумотлар ас-котади.

Дарвоқе, шу куни ярмаркага юртимиздаги фаолият юрттаётган АҚШ давлати департаментининг таълим ва маданият бўйими ҳамда Ҳалқаро таълим бўйича Америка кенгаши(АКСЕЛС)нинг «Ўзбекистон ва АҚШ мактаблари ўртасида алмашинув», «Ўқитища аълочилик мукофоти», фақат Сурхондарё вилояти таълим ходимлари диккатига қаратилган «Таълимда ҳамкорлик» дастурлари, Олмониянинг «DAAD», Ҳалқ университетлари немис ўюшмасининг Ҳалқаро алоқалар институти(IIZ/DW), Истроил давлатининг Ҳалқаро ҳамкорлик маркази МАШАВ, Ҳалқаро тадқиқот ва олимлар айрбошлиш кенгаши(IREX)нинг бир қатор лойиҳалари, Ҳалқаро Вестмин-

мальум, ҳозирда дарс соатлигига кўплад юни ӯкув дастурлари киритилмоқда. Янги дастур асосида дарс ўтиш эса ўқитувчидан ҳам чукур билим ва кўнкима талаб қилиши, табии. Аммо афсуски, буғун ёш мутахассисларда ушбу кўнкима ва малакаларни шакллантирадиган ўкув кўлланмалари ва дарслекларнинг ўзи етишмайди. Шу боис, ўқитувчининг хорижда тажриба алмабиши қайтиши учун яратилган шароит унинг бирийўла юқоридағиларнинг ҳаммасига эга бўлишини таъминлади.

Ярмарка сўнгидаги толиби илмлар тақдим этилаётган лойиҳалар юзасидан ўзларини кизиқтирган кўшимча саволларга жавоб олишиди.

Баҳодир ЖОВЛИЕВ,
«Маърифат» мухбири

Бухоро вилоят ҳалқ таълими бошқармасига қарашли 27-максус мактаб-интернатда 287 нафар ўғил-қиз ўқиб, хунар ўрганмоқдалар. Мактаб-интернатнинг 95 фоиз ўқитувчилари, тарбиячилари олий маълумотли мутахассислар. Улар ўкувчиларга сартарошлиқ, ганч ўймакорлиги, бичиши-тишик, зардўзлик, каштачилик, ошпаазлик ва ёғоч ўймакорлиги каби касб сирларини ҳам ўргатиб келмоқдалар.

Суратда: шу мактаб-интернатнинг меҳнат таълими фани ўқитувчиси Сурайё Раҳматова ўкувчилари—Нигина Ҳудойбердиева ва Наргиза Суннатоваларга сартарошлик сирларини ўргатмоқда.

Зебинисо КУРБОНОВА
олган сурат.

«ПРЕЗИДЕНТ АСАРЛАРИ БИЛИМДОНИ»

Термиз шаҳридан ўкувчилар саройида жамият маневияти, мамлакат баркарорлиги ва тараққиётининг муҳим шартлари ва кафолатлари ҳамда уларни юқсалтириш ва буюк мақсадларга йўналтириш йўлида муҳим ҳисобланган Президенти Ислом Каримов асарларини умумий ўрта таълим мактаблари ўкувчиларни тайёргарлик билан келганини қайд этишиди.

Кўрик-танлов жараёнини ҳакамлар ҳайъати аъзолари баҳолаб боришиди. Асосийси, улар ўкувчиларнинг ушбу танловга катта тайёргарлик билан келганини қайд этишиди.

Мурасасиз кечган баҳсларда Ангор туманинг 9-синф ўкувчиси Ваҳоб Қосимов (1-ўрин), Узун туманинг 20-мактабнинг 10-синф ўкувчиси Дилноза Эргашева, Шўрчи туманинг 16-мактабнинг 11-синф ўкувчиси Мирзаев, Термиз шаҳридан 12-мактабнинг 11-синф ўкувчиси Зилола Орифхонова (3-ўрин)лар соринли ўринларни эгаллашди. Голибларга вилоят ҳалқ таълими бошқармасининг фахрий ёрликлари топширилди.

Лола Умурзокова (2-ўрин), Термиз шаҳридан 6-иҳтисослаштирилган мактаб-интернатнинг 10-синф ўкувчиси Суҳроб Шаропов, Шўрчи туманинг 16-иҳтисослаштирилган мактаб-интернатнинг 11-синф ўкувчиси Нодира Бердиева, Термиз шаҳридан 12-мактабнинг 11-синф ўкувчиси Зилола Орифхонова (3-ўрин)лар соринли ўринларни эгаллашди. Голибларга вилоят ҳалқ таълими бошқармасининг фахрий ёрликлари топширилди.

Д.АШУРОВА,
Сурхондарё вилоят ҳалқ таълими бошқармаси етакчи мутахассиси

САВОБ ИШЛАРДАН БИРИ

Шайхонтохур тўманинг кам таъминланган оиласарнинг фарзандлари тарбияланётган 98-мактаб-интернатда Рамазон ҳайити муносабати билан хайрия тадбири бўлиб ўтди. Байрам дастурхонининг ёзилишига бош-қош бўлган Тошкент шаҳар ва туман ҳокимлари фақат боловларга телевизор ҳада килишди.

Тошкент шаҳар ҳокимининг ўринбосари Шавкат Қосимов тарбияланувчиларни ҳамда мактаб-интернатда хизмат қилувчиларни хайру саҳоват байрами билан табриклаб, уларга энг яхши тилакларини изхор этиди. Хайрия тадбирида 3-маданият уйига қарашли «Баёт» студияси бадиий ҳаваскорларининг чишилари иштироқчиларга манзур бўлди. Мактаб-интернат жамоаси номидан шу даргоҳ раҳбари Нигора Каримова тадбир ташкилотчиларига, студия ҳаваскорларига миннатдорчилик билдири.

М.МИРЗАЕВА

Saxovat

Хожа Абдулхолик Фиждуоний таълимотида инсоннинг асосий бурчи маънавий поклик экани уқтирилади. Хожаи Жаҳон инсоннинг покланишида тавбанинг ўрнини алоҳида таъкидлайди. Хожаи Жаҳондан "Тавбанинг асли нима?", деб сўраганиниди: "Тавбанинг асли — маърифатнинг нуриди. Гуноҳ, ишларни қилиш натижасида маърифатнинг нури ҳижобга киради. Гуноҳлардан пушаймон бўлиб, унинг оловида ўзини куйдирса киши покланади. Натижада маърифатнинг нури ҳижобдан чиқади", деган (Абдулхолик Фиждуоний, "Маслак алорифин").

Демак, гуноҳлардан тозаланиш, пушаймон бўлиш, худбинликни куйдириш, Хожаи Жаҳон таълимотича, чин дидан тавба қилиб ўйлашди. Йиғи инсон вужудидаги салбий кувватларни сиқиб чиқарди, қалбига эзгулик нури инади. Бу нур орқали киши кўзи покланиб, асл моҳиятни қўриш кувватига эга бўлади. Гуноҳлардан тозалангандан кўз ҳамма нарсани кўрадиган

орифнинг устози Юсуф Ҳамадонийнинг қўйидаги ларни санаб ўтганлиги келтирилади: "Биринчиси кўз таҳорати бўлиб, но маҳрамни кўришдан уни юлиш керак; иккинчиси қулоқ таҳорати бўлиб, қулоқни ҳаром овозларни эшитишдан пок сақдамоқ керак; учинчиси тиқ таҳорати бўлиб, фийбат, ёлғон ва бефойда гаплардан тилни пок ва озод сақдамоқ керак; тўртингчи қорин таҳорати бўлиб, уни шубҳали ва ҳаром озиқ-овқатдан, ичимлик ва башка егуликлардан пок сақдамоқ керак; бешинчидан ғоғиллар, дангасалар ва жоҳиллар билан сұхбат қўрмаслик керак... Чунки одамнинг жозибаси шундайки, ким билан ким гаплашмасин, унинг табиатига тўғри қелиш-кемласлиги дарҳол билинади. Бу нарса билиб олингандан кейин, сұхбатни маърифатли одамлар даврасида олиб бориш, номаҳрам, синалмаган одамга ўз ички сирларини айтмаслик зарурати келиб чиқади".

Ботиний покланиши қалбизири эканлиги тўғрисидаги фикр Абдулхолик

орифнинг устози Юсуф Ҳамадонийнинг қўйидаги ларни санаб ўтганлиги келтирилади: "Биринчиси кўз таҳорати бўлиб, но маҳрамни кўришдан уни юлиш керак; иккинчиси қулоқ таҳорати бўлиб, қулоқни ҳаром овозларни эшитишдан пок сақдамоқ керак; учинчиси тиқ таҳорати бўлиб, фийбат, ёлғон ва бефойда гаплардан тилни пок ва озод сақдамоқ керак; тўртингчи қорин таҳорати бўлиб, уни шубҳали ва ҳаром озиқ-овқатдан, ичимлик ва башка егуликлардан пок сақдамоқ керак; бешинчидан ғоғиллар, дангасалар ва жоҳиллар билан сұхбат қўрмаслик керак... Чунки одамнинг жозибаси шундайки, ким билан ким гаплашмасин, унинг табиатига тўғри қелиш-кемласлиги дарҳол билинади. Бу нарса билиб олингандан кейин, сұхбатни маърифатли одамлар даврасида олиб бориш, номаҳрам, синалмаган одамга ўз ички сирларини айтмаслик зарурати келиб чиқади".

Офтоб бад ин бузургияш,
Зарра абр нопадид кунад.

Мазмуни:
Ёмонлар билан
ўтирганинки, ёмон сұхбат
Гарчи пок бўлсанга
сени ифлос қилар.
Куёш шунчалик буюк
бўлсанда,

Кичкина булут парчаси ҳам
уни тўсади.

Халқимизда "Қозонга
яқинлашсанг қораси

юқади", деган ҳикмат бор. Хожаи Жаҳон ҳам бу ўйтни кўп таъкидлаган. Демак, инсоннинг қилган ишлари күёш даражали буюк, кўп бўлса-да, булут парчасичалик кичкина гуноҳи, нотугри иши ёки қадами, шу буюклини, яъни барча яхши амалларини тўсиб кўяди, йўқса чиқарди. Шунинг учун улуғ шайх: "Эй мўмин банда, билгинки, гуноҳлар заҳри қотилдир", деган.

Хожаи Жаҳон ҳаётда доимо пок умр кечириб, кўлдан келганча одамларга баҳт улашиб, ҳар бир миллат, златни доимо тинч, дўстликда яшашга даъват этган. Худбинлик, худпарастлиқдан қутулиб, эзгулик ҳолатига ўтиш учун одамлар бир-бирларида кўмаклашиши лозимдир, деган.

Зўрлик, жисмоний куч, зўравонлик воситаларини ишлатиб ер юзида яхши ҳаётни юзага келтириш қўчилик инсоний ҳаёт даражасига эришиши мумкин. Бу борада Абдулхолик Фиждуонийнинг қўйидаги мисралари юксак маънога эгадир:

Аз хислати бад агар
муҳассаб боши,
Бо ҳалқи жаҳон жумла
муаддаб боши.
Бо неку, бади жаҳон ба
раҳмат мебош,
То назди Ҳудо абди
муқарраб боши.
Мазмуни:
Ёмон хислатлардан агар
тозалангандан бўлсанг,

Ойгул ШАРИПОВА,
Бухоро давлат
университети
фалсафа кафедраси
ўқитувчиши, фалсафа
фенлари номзоди
А.ОРИПОВ,
Фиждуон туман ҳалқ
таълим бўлуми мудири
ўринбосари

ҲАСАНҲУЖА ҲАСАН

дирхон Ҳасан тайёрлаган ушбу китоб барчаларингизга манзур бўлади, деб умид қиласмиш.

ФУРУР ЗУННОРИ

Ашуро кунларининг бирида Хожа Абдулхолик Фиждуоний талабаларга маърифатдан сабоқ беради. Ногаҳон устига ҳирқа, елкасига жойнамоз ташлаған зоҳидисифат бир йигит келиб, бир бурчакка ўтириди. Ҳазрати Ҳожа у йигитга қарамадилар. Бир соат ўтгач, йигит оёққа туриб: "Расулуллоҳ саллатоҳу алайҳи васаллам "Мўминнинг фаросатидан сақланинг, чунки у Аллоҳ нури билан боқади", деб буюрганлар. Бунинг сири нимада?" деб савол берди.

Дарҳақиқат, қадим Бухоро — бу муқаддас замин шаън-шавкатини оламга ёйган беназир алломалар юрти. Улардан бири — Шарқда Ҳожаи Жаҳон номи билан машҳур бўлган Ҳожа Абдулхолик Фиждуонийдир. Бу улуг аллома замонасинг олим ва ориф кишиси бўлган имом Абдулжамал оиласида 1103 йилда Фиждуонда таваллуд топди.

Абдураҳмон Жомий "Нафаҳот ул унс" асарида ёзишича, Ҳизр алайҳиссалом Абдулхоликни ёшигидан маънавий фарзандликка қабул қилган ва унга "зикри дил"ни ўргатган. Сўнгра 20 ёшли Ҳожа Абдулхоликка сұхбат ва ҳирқада Ҳожа Юсуф Ҳамадоний пирлик қиласи. Ана шу буюк зотлар Абдулхоликнинг илмда юксак даражаларга эришишида муҳим ўрин тутган.

Абдулхолик Фиждуоний "Васиятлар", "Ҳақоёнқ ул-шаймон", "Дақоёнқ ул-ирфон", "Одоби тариқат", "Макомоти Юсуф Ҳамадоний", "Аз гуфтори Ҳожа Абдулхолик Фиждуоний" каби асарлар муаллифидир. У ушбу асарлар орқали Ҳожа Юсуф Ҳамадоний томонидан ишлаб чиқилган ва хожагон-нақшбандия тариқатининг асосий шиорига айланган "ҳуш дар дам", "назар бар қадам", "хилват дар анжуман" қоидаларига яна тўртта "ёдкард", "бозгашт", "нигоҳдошт", "ёддошт" раҳшаларини илова қиласи.

"Каламоти қудсия" деб аталаидиган ушбу қоидаларга Ҳожа Баҳоуддин Нақшбанд яна учта — "вуқуфи замоний", "вуқуфи ададий", "вуқуфи қалбий" қоидаларини илова қилиб, нақшбандиянинг яхлит назарий тизимини шаклантириди. Шу боси Фиждуоний ҳазратларини "сарҳалқаи нақшбандия", деб улуғлайдилар.

ЮНЕСКО ташабуси ва Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 4 дебабрдаги қарорига кўра шу кунларда Ҳожа Абдулхолик Фиждуонийнинг муборак 900 йиллиги мамлакатимизда кенг нишонланмоқда. Айём арафасида алломанинг туғилган маскани Фиждуононда улкан ободонлаштириш ишлари амалга оширилиб, ҳазратнинг салоҳиятига муносиб иншиотлар қурилди.

"Олтин мерос" ҳалқаро хайрия жамғармаси ҳам юшибей олдидан Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти билан ҳамкорликда Абдулхолик Фиждуонийнинг "Макомоти Юсуф Ҳамадоний" китобини нашир эттириди. Ушбу китобда аллома ўз устози ва унинг иброти ҳақида қизиқарли маълумотлар беради. Китобда шунингдек, нақшбандия тариқатининг 11 раҳнамоси ҳақида қизиқарли маълумотлар жамланган. Китобга шунингдек, Ҳожа Юсуф Ҳамадонийнинг "Одоби тариқат" ва "Инсон ва коинот ҳақида рисола" асарлари ҳам киритилган.

Бебаҳо меросимиз мұхібларини қуттулуг сана билан муборакбод этарканмиз, юкорида қайд этилган китобдан ўрин олган Ҳожа Абдулхолик Фиждуоний ҳақида ривоятларни илова қилиши лозим топдик. Филология фанлари номзодлари Сайфиддин Сайфуллоҳ ва Но-

ШАЙТОН ТУЗОҒИ

Абдулхолик Фиждуонийнинг муридларидан бири бир муддат пир сұхбатларидан узоқлашиди. Зеро мурид ҳар куни тушида бир гуруҳ кишиларнинг "Сен энди камолга эришидинг. Юр, сени жаннатга олиб борайлик" деганларини ҳамда уни тяуга миндириб, зийнатли таҳтлар қурилган, лаззатли таомлар пишиб турган ва сўлим ирмоқлар оқаётган гўзал маконга олиб боришганини кўради.

Ҳазрати Ҳожа фаросат нури бирлан бир кун бу ҳолатни мушоҳада этдилар ва муридинг олдига бориб ҳол сўрадилар. Мурид бошдан ўтганинг сўйлари:

— Яна бир марта ўша жойга борсанг, уч марта "Ла ҳавла ва ла қуввати... деб айт ва кўзингин оч дедилар.

Мурид устозининг айтганини қилиб, ўша кеча айтинган маҳал кўз очган эди ўзини ўлимтлик ҳайвон сұяқлари орасида кўрди. Убу туш шайтоннинг тузоги эканини англаб етди ва минбад устоз сұхбатларини тарк этмади.

Шунда Ҳожа Абдулхолик ҳазратлари:

— Яна бир марта ўша жойга борсанг, уч марта "Ла ҳавла ва ла қуввати..." деб айт ва кўзингин оч дедилар.

Мурид устозининг айтганини қилиб, ўша кеча айтинган маҳал кўз очган эди ўзини ўлимтлик ҳайвон сұяқлари орасида кўрди. Убу туш шайтоннинг тузоги эканини англаб етди ва минбад устоз сұхбатларини тарк этмади.

АЛЛОМАЛАР ҲОЖА АБДУЛХОЛИҚ ФИЖДУОНИЙ ҲАҚИДА

"Аларнинг равии тариқатда ҳужжатдур. Барча форуқнинг мақбулилар. Ҳамиша сидқу сафо ўйлана ва Мустафо саллаллоҳу алайҳи васаллам шарбу суннати мутобаатида ва бидъату ҳаво мухолафатида қадам урубурлар ва пок 'равишларин ағёр кўзидин яшурубурлар..."

Алишер НАВОЙИ

"Агар ер юзида Ҳожа Абдулхолик Фиждуоний фарзандларидан бири бўлганда эди, Мансур Ҳаллож ҳаргиз дор остига бормаган бўларди".

Ҳожа Али РОМИТАНИЙ

Амиркул КАРИМ,
"Олтин мерос" ҳалқаро хайрия
жамғармаси раиси

Шу йилнинг 1-3 декабрь кунлари ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ва психологияк педагогик Республика ташхис Марказида «Ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтиришининг илгор технологиялари» мавзусида иммий-амалий конференция бўлиб ўтади. Ушбу анжуман олдидан бир қатор долзарб мавзулардаги мавзуларни ўқувчилар хўкмига ҳавола қилишига қарор қилдик.

ЎҚУВЧИЛАРНИ КАСБ-ҲУНАРГА ЙЎНАЛТИРИШ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

Рисбой Жўраев,

Халқ таълими вазири, педагогика фанлари доктори, профессор

Хозирги кунда содир бўлаётган ишлаб чиқариш муносабатларидаги ўзгаришлар ўз-ўзидан меҳнат тушунчалигининг ҳам ўзгаришига олиб келди. Бу эса бир вақтнинг ўзида инсон ҳаёт фоалиятининг воситаси, ўзини-ўзи юзага чиқариш ва шахснинг ижодий ўзини кўрсатиш усули бўлиб бормоқда.

«Биз шуни ёдимииздан чиқармаслигимиз лозимки, – дея таъкидлайди Президентимиз Ислом Каримов, – мамлакатимизнинг келажаги келгуси аводнинг қандай маънавий қадриятларни ўзига сингирганига, қайси идеалларга хизмат қилишига боғлиқдир».

Айни пайтда ходимларга тез ўзгурвчан шароитларга мослашишга, меҳнат бозорининг эҳтиёжларига қўнишига тўғри келади. Бу дегани, мустақил ҳәётга кириб келаётган инсоннинг ижтимоийлашиши ва касбий ўзини англаши, унинг ҳаракатлари самарадорлилиги, шахсий фаолигига, холига позициясининг шаклланганинига боғлиқдир.

Касбий ўзини-ўзи англаш деганда жамиятнинг малакали қадрларга бўлган эҳтиёжи шахснинг мақсадларига, ҳоҳишлирига, мотивлари ва қадриятларига мос келиши тушунилади. Бу борада яна энг муҳими шундаки, ўқувчилар ийларида ўқувчиларга нафакат билимларни, балки шахсий фаолият, ўзини ўзи англаш кўникласини доимо ўргатиш лозим. Қадрлар тайёрлаш миллий дастури бизни шу мақсадга йўналтиради, бундай ёндашув ҳар бир умумтаълим муассасасининг аниқ касбга йўналтириш дастури бўлиши лозимлигини талаб этади.

Макtab таълим тизими ўқувчиларни касбий ўзини англаш жараёнлашишига таъсир этади. Бу жараён муваффакиятли кечиши учун касбга йўналтириш ишларининг мазмuni, тамойиллари, ташкилӣ шакллари, усул ва воситаларини белгиловчи, ўқувчига

каслар дунёси ва шахсий ҳусусиятларни ўргатиша ёрдам берувчи, касбларни онгли равища танлашни таъминловчи, фаолият соҳаларига, қобилият ва қизиқишиларига жавоб берувчи, шахснинг саломатлик ҳолатига ва жисмоний қобилиятларига мос келувчи, шу билан бирга, меҳнат бозорининг кадрларга бўлган эҳтиёжини тасаввур этучи касбга йўналтириш ишлари тизими мавжуд бўлиши лозим.

Бугунги тажриба асосида умумтаълим мактабарининг касб танлаш жараёнлашига салбий таъсир кўрсатади бир неча камчиликларини кўрсатиб ўтиш мумкин:

1. Мактаб ўз олдига касбга йўналтириш масалаларини қўймайди, ўқувчилар томонидан касб танлаш тасодифий омилларнинг таъсирида содир бўлади ва бу танловдаги хатолар натижаси ўз касбидан кўнгил қолишиларига олиб келади.

2. Мактаб касбга йўналтириш масалаларини меҳнат бозоридаги вазиятдан келип чиқсан ҳолда ҳал этмайди, аксинча ҳудуддаги кадрлар таркибининг ўзига хослиги, мавжуд маддий негиз, мақсадни ўзича кўриш, мактабнинг ушбу туман (шахар)даги нуфузидан келип чиқсан ҳолда ўқувчиларни тор доирадаги касблар ва чегаралган сондаги таълим муассасаларига йўналтиради. Бу эса касбга йўналтириш ўқувчиларни агар уларнинг касбий режалари амалга ошмаса, ижтимоий химоясиз қилиб кўяди, чунки уларда бўшқа қўшимча чора қолмайди.

Қаёrdаки, мактаб ўз олдига касбга йўналтириш масалаларини жиддий қўйиб ва уларни бўшқа ижтимоий институтлар (оила, ўрта маҳсус, касбхунар таълими муассасалари, маданий, спорт муассасалари, ҳудудий касб-

хунарга йўналтириш Марказлари, бандлик хизмати ва бўшқалар) билан боғлиқликда ҳал этадиган бўлса, у ерда ўқувчиларни бўлгуси касбларни эгаллашлари учун англанган ва исботланган шароитлар яратилади. Бу билан келажакдаги касбий таълим дастурларини муваффакиятли ўзлаштиришга мустаҳкам негиз яратиб беради.

Хозирги кундаги амалиёт ўқувчиларни ташхис қилиш ва танлаш, касбий ўзини англаш механизмини юзага

ва моддий ҳаражатларни талаб этмайди, аммо болаларга реал ишлаш; у ёки бафаолиятда ўз кучини синааб кўриш, техник ва ижодий масалаларни қўйиш уларни ечиш усулларини излашни, онгли равища билим доираси ва кўламининг ортишига, маҳорат ва кўнимкаларни кенгайтиришга имкон беради.

Хозир мактаб ҳаётининг муҳим зиддиятларидан бири, биринчидан шахснинг касбий ўзини ўзи англашга бўлган обьектив эҳтиёжлари мавжуд. Бошқа

куйидагиларни ўз ичига олиши лозим: – касбга йўналтириш ишларини мактабдан ташқарида мувофиқлаштириш; – таълимнинг барча босқичларida унинг мазмунига касбий йўналтиришини киритиш; – касбга йўналтиришнинг ташкилий шакл ва усулларини мактабнинг ва у жойлашган ҳудуд ҳусусиятларини эътиборга олган ҳолда танлаш; – турли ёш гурухларида касбга йўналтириш ишларининг куляй техно-

логияларини ишлаб чиқиш;

– касбий ўзини англаш бўйича ишлаб чиқилган ташхис тизимини жорий қилиш;

– ўқувчини касбий ўзини англашига қўмаклашувчи касбга йўналтириш ишлари тизимини йўлга қўйиш.

Бу ишларни амалга ошириш мактабнинг ҳар бир битириувчиси ўзининг шахсий, асосланган касбий режасига эга бўлишига олиб келади. Бу режа эса унинг қизиқишилари, майилларни, меҳнат бозори эҳтиёжларини, шу билан бирга касбий ўзини англашни муваффакият билан таъминлашга имкон беради.

Ўқитувчилар, олимлар ва педагогика, психология, тибиёт, ахборот соҳасидаги мутахассисларнинг ҳамкорлиги асосида ўқувчиларни касбий ўзини англаш босқичларини аниқ белгилашда, ҳар бир босқич учун касбга йўналтириш вазифаси ва мақсадларининг шаклланиши ҳамда энг муҳими, ушбу мақсад ва вазифаларни таъкибий амалга ошириш даражасида йўналганлик даражаси;

– касб танлаш мотивациясининг асосланганлиги;

– касбий беллашувлар даражасига ўқувчининг реал билим, маҳорат ва кўнимкаларининг мос келиши;

– умумий фойдали фаолиятдаги фаоллик;

– жисмоний ва маънавий соғлигини мустаҳкамлашдаги фамхўрлик;

– долзарб ривожланиши ҳудудини кенгайтиришга бўлган интилиш каби ларни амалга ошириш имкониятини яратади.

Фақат шундай ҳолдагина биз битириувчиларнинг муваффакиятли касбий ўзини англашга қўмаклашувчи тўлиқ педагогик, ижтимоий-психологик, ташкилий ва услубий ёндашув ҳақида гапира оламиз.

МАЗМУН ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Ҳикматулла РАШИДОВ,
Республика ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ва
психологияк-педагогик ташхис Маркази директори

— ишлар мазмунини аниқлаш;
— жараёнлар технологиясини ишлаб чиқишидан иборат.

Мамлакат миқёсида амалга оширилиши лозим бўлган ишларнинг мақсади, асосий тамойиллари, босқичлари ва ташкилий жиҳатларини касб-ҳунарга йўналтиришининг умумдавлат Концепцияси белгилаб беради.

Республика ташхис маркази томонидан ишлаб чиқилган ва Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган «Ўқувчи-ёшларни касб-ҳунарга йўналтириши Концепцияси» касб-ҳунарга йўналтиришининг ҳолати ва муаммолари, мақсади, вазифалари ва асосий тамойиллари, ишларнинг моҳияти ва мазмuni, ушбу тизими ривожлан-

тириш ва тақомиллаштиришнинг асосий йўналтишлари, босқичлари, каби бўлимларни ўз ичига олган.

Ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтиришнинг тизим сифатида шаклланиши учун унинг меъёрий-хукуқий асослари ишлаб чиқиши ва тадбиқ қилиниши лозим. Ўтган қисса давр мобайнида касб-ҳунарга йўналтириш ва психологияк-педагогик ташхис ишларини ўйланаётган ишларни, барча хукуқий-меъёрий ҳужжатлар ва

ўқув-методик ишларнинг ўқувчига етказиши, яни касб-ҳунарга йўналтириш ишларини энг куйи бўғин - ўқувчи даражасига туширишдан иборат. Ўқувчи билан касб-ҳунарга йўналтириш тизими ўтасидаги «девор»ни бузиш, бевосита ва тўғридан-тўғри мулокотни ўрнатиш лозим.

Ўқувчи билан бевосита ишлаш имконини берадиган, касб-ҳунарга йўналтириш ишлари самарадорлигини оширадиган технологияларни ишлаб чиқишиз зарур. Умумий ўрта таълим мактабларида касб-ҳунарга йўналтириш ишларининг мазмуни бўлган, уни ташкиллаштиришда кўлланиладиган кўргазмали-дидактик материаллар мазкур жараённинг мақсади, асоси, предметини ташкил этади. Кўргазмали-дидактик материаллар асосида кўплаб методикалар, психологияк-педагогик информацион техно-

(Давоми 6-бетда)

Умумий ўрта таълим мактаблари ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш тизимини тақомиллаштириш ва ривожлантириш барча сўнгги уч ўйл ичидан мазмунни аниқлашади.

Бу узлуксиз таълим тизимида янги таълим тури – ўрта маҳсус, касб-ҳунар таълимига барча умумтаълим мактаблари битириувчиларининг жалб қилиниши лозимлиги, унинг тайёрлов йўналтишига ёшларни тўғри ва самарали йўналтириши билан боғлиқ.

Бу жараёнга узлуксиз педагогик жараён сифатида қаралса, ушбу тизими ташкил этиши, ривожлантириш ва унинг самарали фаолият кўрсатишни таъмнилашнинг концептуал модели юзага келади. Ушбу моделга кўра, тизими ташкил этиши ва ривожлантириш жараённи бир неча босқичга бўлинади. Улар:

— мақсадни белгилаш;
— мақсадни кўрсатиш;

Миллий истиқлол ғояси миллиатмизнинг асрий анъана ва урф-одатлари ҳамда хусусиятларини мужассамлаштириб, жамиятимиз, мамлакатимиз ўз олдига қўйган эзгу мудда ва вазифаларни аниқ-равшан акс эттиран. Уни ўрганиш асосида ҳар бир ўкувчимиз биз қандай жамият, қандай давлат, қандай тузум барпо этмоқдамиз, унинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, маънавий асослари нималардан иборат эканлигини чукур ҳис этмоғи лозим.

Миллий истиқлол ғояси ва мафкура тамойилларини ҳалқ-

ли дунё ҳамжамияти томонидан эътироф этилганини таъкидламоқ лозим.

Ўзбекистоннинг жаҳондаги ўрни ва нуфузи деганда асосан ички ва ташки сиёсат мезонларига таянилади.

Ички сиёсатда "Инсон ва унинг манфаатлари ҳар нарсадан улуғ" деган тамойил асосида иш олиб бориласи, ташки сиёсатда барча давлатлар билан тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро манфаатдорлик, ҳалқаро ҳуқуқ меъёрларининг устуворлиги каби тамойиллар асосида иш олиб бориласди:

1. Биз қандай жамиятда Ўзбекистоннинг янада тараққий этишига эришамиз?

2. Тараққиётнинг ўзаро модели деганда нимани тушунасиз?

3. Ўзбекистоннинг жаҳондаги

тараққиётида ўзининг аниқ йўли, ривожланиш тамойилларига эга бўлгани каби, миллий истиқлол ғояси, миллий мафкура соҳасида ҳам қатъий тамойиллар бўймоги шарт.

Мазкур мавзуни ёритиш борасида қўйидаги саволларни ўкувчилар эътиборига ҳавола килиш мақсадга мувофиқ бўлади:

диётини янада ривожлантириш учун қандай омилларга эътибор бериш керак?

А. Хорижий шериклар билан ишлеш, улар билан бирга замонавий, дунё бозорида ракобатга бардош бера оладиган маҳсулотлар ишлаб чиқариши.

Б. Мамлакат экспорт салоҳитини ошириш.

В. Корхоналар билан ўзаро манфаатли шартномалар тузиш.

3. Ўзбекистоннинг маънавий соҳадаги ютуғи қандай

5. Бузғунчи ғоялар деганда қайси ғоялар назарда тутилган?

А. Ақидапарастлик.

Б. Терроризм.

В. Неофашизм.

Г. Диний экстремизм.

6. Миллатларaro тотувлик ғояси қандай қадриятларда намоён бўлади?

А. Инсон омили.

Б. Ўмбашарий қадриятлар.

В. Элатлар ўртасида ўзаро хурмат.

Г. Баҳамжиҳат истиқомат килиши.

7. "Камол эт қасбким, олам уйидин, Сенга фарз ўлмағай ғамнок чикмок, Жаҳондин нотамом ўтмак биайніх, Эрур ҳаммомдин нопок чикмок".

сатрлари қайси мутафаккиринг "Комил инсон" ғояси тўғрисидаги теран фикрида ўз ифодасини топган?

А. Абу Наср Форобий.

Б. Алишер Навоий.

В. Ибн Сино.

Г. Жомий.

8. Миллий истиқлол ғояси ни халқимиз қалби ва онгига сингдиришнинг йўналишлари қайси жавобда тўғри кўрсатилган?

А. Урф-одат, маросим ва байрамлар.

Б. Оила, маҳалла.

В. Мехнат жамоалари, сиёсий партиялар.

Г. Нодавлат ташкилотлари, оммавий ахборот воситалари.

9. Миллий истиқлол мафкурасининг асосий ғоялари нечта?

А. 10 та

Б. 8 та

В. 9 та

Г. 7 та

д) 6 та

З.АШИРБОЕВА,
РТМ бош методисти

МАҚСАДГА ЕТИШНИНГ МУҲИМ ШАРТИ

**«Миллий истиқлол ғояси : асосий тушунча ва тамойиллар» фанида
«Ўзбекистон тараққиёти ва мафкуравий муаммолар» мавзусини ўрганиш**

имизнинг қалби ва онгига сингдириш, турли қараш ва фикрга эга бўлган ижтимоий қатламлар, сиёсий куч ва ҳаракатларнинг ўзига хос орзу-интилишларини ўйғуллаштирувчи ғоя — Ватан тараққиёти, юрт тинчлиги, ҳалқ фаровонлиги кабиларни барча юртдошларимиз учун муқаддас мақсадга айлантиришга эришиш, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш борасидаги ишларни изчил давом эттириш зарур.

Ўзбекистон — ўзига хос мустақил тараққиёт йўлини танлаб олган давлат.

Тараққиётнинг ўзек модели халқимизнинг миллий давлатчилик анъаналари, қадриятлари, дунё тажрибасининг илфор ютуқларига асосланганини туфай-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётга қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўрни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий мезони қайслар?

А. Демократия, виждан эркинлиги.

Б. Гуманизм, умуминсоний қадриятлар.

В. Давлат ва жамият курилишини эркинлаштириш.

Г. Сиёсий маданиятни шаклантириш.

2. Мамлакатимиз иқтисо-

ўнни ва нуфузи қандай?

4. Фоявий бўшлиқ нима?

5. Қандай зарарли ғояларни биласиз? Уларнинг жамиятга таъсири қандай?

6. Бузғунчи ғоялар инсонларга, тараққиётта қандай таъсир этиб келмоқда?

Кўйидаги тест саволлари ўкувчиларнинг билимини мустахкамлашда кўл келади:

1. Жамият ҳаётининг асосий

VIII-XII ASRLAR ADABIYOTI. Jaholat qo'yinda qolgan dunyo bu davrda, o'zi bilmagan holda, saodat asriga qadam qo'ymoqda edi. VII asr boshlarda Arabiston yarim orolida imon, tinchlik, ahillik va xayrixohlik g'oyalariga tayangan islam dini paydo bo'lib, qisqa muddatda keng yoyildi. Bu dinning yoyuvchisi muqaddas Makkadagi quraysh qabilasidan bo'lgan Muhammad ibn Abdulloh (570-632) edi. Uning payg'ambar sifatidagi faoliyati 610 yildan boshlandi. U bir vaqtalar hazrati Odam sig'ingan, Ibrohim alayhissalom iymon keltirgan islam dinini yangiladi. Unga yangi ruh, yangi mazmun berdi. Badaviy arablardagi butparastlik — majusiylikka asoslangan ko'pxudolikni rad etib, yolg'iz Allohga sig'inishni e'tiqodga aylantirdi. Ayniqsa, 622 yilda Muhammad alayhissalom o'z tarafdlari bilan Makkadan Madinaga hijrat etgandan keyin adolatlari bu g'oyalar katta kuch-qudrat kasb etdi. Hijrat musulmonlarning hijriy yilini boshlab berdi.

poytaxti Buxoroda bo'lgan, Mavarounnahr va Xurosonda yuzaga kelgan davlatning mustaqalligini tan olishga majbur bo'ldi.

Turkistonda islam madaniyati. Juda katta hududda islam xalifaligining maydonga kelishi islamiy madaniyatning gullab-yashnashiga keng yo'l ochdi. To'rt yilda Bag'dod shahri qurilib, xalifalikning poytaxtiga aylantirildi. O'ziga xos Fanlar akademiyasi bo'lgan «Bayt ul-hikma» (Donishmandlar uyi) va zamonasing eng boy kutubxonasi tashkil topdi. Rasadxona qurildi. Xalifalik doirasidagi ilm-fan vakillari poytaxtga jaib qilindi. Xalifalikdagi ikkinchi ilmiy-madaniy markaz Damashq (Shom) edi.

Maktab-madrasha ta'limi yo'lga qo'yildi. Nafis qog'oz ishlab chiqarish, xattotlik rivojlandi, kitob savdosi avj oldi. Bu o'zgarish birgina poytaxt emas, xalifalikka qarashli barcha joylarga xos edi. Masalan, Buxoroda Ibn Sino zamonida kitob bozori bo'lgani ma'lum. Ispaniyaning Andaluziyasidagi

Rusiya 1868 yilda Samarqandni bosib olganda, u Peterburgga olib ketildi. «Hazrati Usmon mushafi» nomi bilan mashhur ushbu obida 1923 yilda Toshkentga qaytariladi. Hozirda bu nodir ilohiy kitob O'zbekiston musulmonlari diniy idorasini kutubxonasiadir.

«Qur'on»ning 751 o'rinda ilm so'zi tilga olingan. Asrlar davomida davlat va huquq ishlardira, jamoat axloqini belgilashda Qur'on oyatlari qonun darajasida keladi. U ma'lum darajada badiyi asar ham edi. Undagi ohangdorlik, ko'p oytalarning saj' (qofiyali nasr) bilan, ba'zilarning aruzda nozil etilgani shunday deyishga asos beradi. Uning izohli tarjimasini o'zbek tiliga 1992 yilda Alouddin Mansur amalga oshirgan, 2001 yilda Abdulaziz Mansur tomonidan ikkinchi bor o'zbekchaga o'girildi.

Islam dinida Qur'onidan keyingi o'rinni hadis egallaydi. Payg'ambarimning aytgan so'zlari, fe'l-atvori, axloqlari, hayot yo'llari hadisdir. Islomda hadis sunnat ham deyiladi.

rad javobi bilan qaytadi. Shundan so'ng muhaddisning Buxoroda turishi qiyin bo'lib qoladi. Buyuk muhaddis umrining so'ngini Samarqand yaqinidagi Xartangda o'tkazadi va 870 yil 31 avgustda ramazon hayiti kuni shu erda vafot etadi.

Imom Buxoriy o'z hayoti davomida yigirmaga yaqin asar yozgan. Ular orasida eng mashhuri «Jome' as-sahih» nomli to't qismidan iborat hadislar to'plamidir. Zamondoshlari uning favqulodda zehn va xotiraga ega bo'lganini qayd qiladilar. U minglab hadislarni yod bilgan. Shunchaki yod bilish emas, ularning aytish sharsharoiti, guvohliklarigacha xotirasida saqlagan. Shu tufayli hadislarning «sahih» (rost)idan «nosahih» (yolg'on)ini ajratishda tengi bo'l'magan. Mutaxassislari «Jome' as-sahih» to'plamiga kirgan 7397 hadis olim yod bilgan 600 ming hadisdan tanlab olinganligini qayd etadilar. Mazkur kitob islam olamida Qur'onidan keyingi mavqe'ga egadir. Asar, XX asming 90-yillarda o'zbek tiliga tarjima qilinib, to'rt jilda nashr etilgan.

Qomusiy olimlar. Islomning birlashtiruvchilik kuchi, ijodiy quratri, shaxs erki va tashabbuskorligiga yo'l ochganligi, er yuzining saltkam yarmida tinchlik barqarorligi hamda musulmon dunyosi bitta ilmiy tilga egaligi bu davrda fanning tezkorlik bilan rivojlanishiga asos bo'ldi. Islomi e'tiqod turk xalqida yashirinib yotgan intellektual imkoniyatlarni ochib yubordi va xalqimiz Ilk Uyg'onish davriga kirdi. Turk xalqining uyg'oq tafakkuri bu davrda jahon ilmi taraqqiyotiga o'nlab qomusiy olimlarni etkazib berdi. Qomusiy olimlar ilmning bir necha sohasida birvarakayiga ulkan kashfiyotlar qilgan kishilardir. Quyida ularidan ayrimlarining faoliyati bilan tanishiladi.

Al-Xorazmiy (780-850) – buyuk matematik. Taxalusidan ko'rinib turganidek, xorazmlik. To'la ismi Abu Abdullah Muhammad ibn Muso. Yoshlik yillarda Xivada o'tgan. Bag'dodda olim sifatida shakllanib, dunyoga tanilgan. Bag'doddagi «Baytul-hikma»ning dovrulgi allommalaridan. Zamonasigacha bo'lgan tabiiy fanlarni, ayniqsa matematikani jiddiy o'rganib, bir qator kitoblar yaratadi. Olimning matematikaga doir «Al-jabr va-l muqobala» kitobidagi «Al-jabr» so'zi bugungi algebra faniga asos bo'ldi, «algoritm», «elogarifm» istohlari esa olimning taxallusi - «Al-Xorazmiy»dan olingandir. Uning ikkinchi muhim asari «Hisob al-hind»dir. Mazkur asar hozirda butun dunyo foydalanyotgan o'nlik tizimining kashf qilinishida buyuk rol o'ynadi. Al-Xorazmiy buyuk astronom ham edi. Uning «Kitobi surat al-ard» (Erning surati haqidagi kitob) bunga dalil. Al-Xorazmiy er meridianini o'lchashda ishtirok etgan olim edi.

Ahmad Farg'oniy (797-865) – farg'onalik qomusiy olim: astronom, geograf, matematik, trigonometriyaning asoschilaridan biri. Bag'dod va Damashq yaqinida rasadxonalar qurdirib, ilmiy kuzatishlar olib borgan. Quyosh tutilishini oldindan hisoblab bergen, ernen dumaloqligini ilmiy jihatdan isbot qilgan, meridian uzunligini aniqlagan. Nil daryosining oqimini o'lchaydigan «miyos al-jadid» nomli asbob yasagan. Olimning «Javomi» ilm an-nujum val-harakot as-samoviya» (Yulduzlar ilmi va samoviy harakatlar haqida to'plam) nomli asari XII asrda lotin tiliga, XIII asrda boshqa Evropa tillariga tarjima qilingan. Shundan boshlab, u Evropada «Al-Fraganus» nomi bilan shuhrat topdi. Ushbu asar Evropa universitetlarida ko'p asrlar davomida «Astronomiya asoslar» nomi bilan darslik sifatida o'qitildi. XV asrda (1493) toshbosmada nashr etilib, jahon astronomiya ilmi rivojiga katta ta'sir ko'rsatib keldi.

Oydagi kraterlardan biriga uning nomi berilgan. 1998 yilda O'zbekistonda buyuk olim tug'ilganining 1200 yilligi nishonlandi. Olimning yurti – Farg'ona viloyatidagi Quva shahrida unga mahobatlari haykal o'rnataldi.

(Davomi bor.)

ILK UYG'ONISH DAVRIDAGI TURKIY ADABIYOTI

O'qituvchiga
yordam

630 yilda Makka musulmonlarning ustunligini tan oldi. Muhammad alayhissalom rasulullah - Allohnинг elchisi sifatida e'tirof etildi.

Payg'ambarimiz vafot etganlaridan so'ng haq dinni qabul qilganlar yagona xalifalikka birlashdilar. Uni boshqaruvchi kishi esa «xalifatu rasululloh» (Alloh elchisining o'rinnosari) deb atala boshlandi. Xalifalik hududlari qisqa vaqt ichida Ispaniyadan buyuk Xitoy devorigacha yoyildi. Muhammad alayhissalomdan so'ng xalifalikni Abu Bakr (632-634), Umar (634-644), Usmon (644-656), Ali (656-661) boshqardilar.

Milodning VII asri oxiri VIII asri boshlarida qadim Turkistonga islam kirib kela boshladi. Turkiy xalqlarning ko'pchiligi musulmonchilikni qabul qildilar. Bu hodisa ajdodlarimizning ijtimoiy-siyosiy hayotidagina emas, madaniy va ma'naviy hayotida ham muhim ahamiyat kasb etdi. Arab sarkardasi Qutayba 705 yilda Balxni egallar ekan, Amudaryoning narigi tomoni – arabchada «Mavarounnahr»ga ham ko'z tikdi. 707 yilda daryodan o'tib, Buxoro sarhadiga kirdi. Poykandi oldi. 710 yilda Kesh (Shahrisabz), 712 yilda Samarqand, 714 yilda Xorazmdagi Fil, Kot shaharları hamda Isfijob (hozirgi Sayram), 715 yilda Farg'ona vodilisini zabt etdi. VIII asr oxirlarida Mavarounnahr arablar qo'liga o'tdi.

Turkiy xalqlarning musulmonlashuvi X asr o'talarigacha davom etdi. Lekin bu jarayon u qadar oson kechgan emas. To'g'ri, turkiy xalqlarda azaldan bo'lgan bir xudolilik islamning singishishini osonlashtirdi. Shunga qaramay, Samarqanda Gurek, Keshda Muqanna, Panjakentda Divashtich, Buxoroda Yusuf al-Barm kabi yo'lboschilar rahbarligida bir qator qo'zg'onlonlar bo'lib o'tdi.

Xalifalik markazi ham notinch edi. VIII asrning o'talarida ummaviylar o'z obro'e e'tiborlarini yo'qotdilar. Taxt tepasiga abbosiylar (sulolaning asoschisi – Muhammad alayhissalomning amakis Abbos) keldi. Abbosiylar Mavarounnahrda qo'zg'onlardan xulosa chiqarib, mamlakat boshqaruviga mahalliy xalq vakillarini jaib etdilar. Shu tariqa, Turkistoni boshqarish 875 yilda mahalliy xalqning vakillari somoniylar, 999 yilden esa qoraxoniyalar qo'liga o'tadi. Xillas, 900 yilda xalifalik

madrasalar esa, Ovrupo universitetlari uchun o'nak vazifasini bajardi. Shu sababli, islam madaniyati deyilganida, birgina arab madaniyati ko'zda tutilmaydi. Uning maydonga kelishi islam olamidagi barcha millatlar ishtirok etdilar. Islam madaniyatini shakllantirishda turkiy xalqlarning xizmatlari benihoya buyuk bo'ldi.

Zamonning eng muhim xususiyatlaridan biri arab tilining Ispaniyadan Qashqarga qadar bo'lgan ulkan mintaqada yagona ilmiy tilga aylanishi bo'ldi. Bir vaqtalar qadim antik madaniyat taraqqiyoti uchun lotin tili qanday vazifani bajargan bo'lsa, arab tili ham bir denga mansub xilma-xil elatlarni bir-birlariga yaqinlashtirishda shunday xizmat qildi. Turkistonda islamning yoyilishi o'ka ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ma'naviy hayotida muhim bosqich yasadi. Davlat va jamiyat islam qonunlari asosida yashashga o'tdi. Undagi tenglik, ozodlik, ilm va ma'rifat, xushxolqlik g'oyalari Turkiston turmushiga juda katta ta'sir ko'rsatdi. Ayni paytda turkistonliklar ham islam ravnaqiga juda katta hissa qo'shdilar. Imom Buxoriydan Mahmud Zamashshariygacha bo'lgan allomalar islamning chinakam jahoniy denga aylanishida buyuk xizmat ko'rsatdilar. Har bir mahalla o'z machitiga, har bir machit esa o'z maktabiga ega bo'ldi. Shaharlarda madrasalar paydo bo'ldi. Ilk madrasalar 8-9 asrлarda faoliyat ko'rsata boshladi. Allohn ilm bilan tanish mumkinligi mo'minlarni fan asoslarini egallashga undadi. Shuning uchun ham bu yillar Turkistonda ilmu fanning shiddat bilan rivojlangan davri bo'ldi. Garchi, arablar kelishining dastlabki davrida Turkiston mustaqillikdan mahrum etilgan bo'lsa-da, ma'naviy-ma'rifiy jihatdan buyuk bir uyg'onish davriga kirdi.

Islamning asosida Qur'on yotadi. U Alloh tarafidan Muhammad payg'ambarga nozil qilgan ilohiy kitobdir. Kitobni payg'ambarning kotibi Zayd ibn Sobit qog'ozga tushirgan. Xalifa Abu Bakr davrida u yaxlit holga keltirildi. Hazrat Usmon davrida qayta ko'chirilib, qiyomiga etkazilgan bu kitob «Mushaf» (o'rama qog'oz) deb atala boshlandi. Xalifa Usmon undan o'zi uchun bir nusxa ko'chirildi. Amir Temurning Arabistonga qilgan yurishlaridan birida Usmon avlodlari qo'lida meros saqlanib qolgan bu kitob Samarqandga keltiriladi.

Tarixiy-badiiy asarlarda, falsafa va hikmatda hadislardan keng foydalanilgan. Mualliflar biror fakt va hodisani dalilish yoki o'z fikrilarini isbot etish maqsadida unga murojaat qilganlar. Ularning sharhlari bag'ishlangan ixcham she'riy asarlari esa son-sanoqsizdir. Payg'ambarimiz so'zlari va hollari bilan bog'liq ko'plab hadislar hozirgacha ijodkorlarimiz uchun ilhom manbai, ma'naviy suyanchiq vazifasini o'tab keladi.

Hadislarning ma'lum bir qismi rasulullohning hayotlik paytlarida yozib olingan bo'lsa-da, bir erga jamlangan emas edi. Dastlabki hadislarning hammasi «sahih» (to'g'ri) sanaladi va ularga amal qilinadi, ya'ni shar'iy huquqqa egadir. Hadislar asosan hijriy uchinchasi asrda ko'plab yig'ildi. Ilmi hadis bilan shug'ullanish avj oldi. Uning «musnad», «sahih», «sunan» nomli yo'nalishlari paydo bo'ldi. Bu uch yo'nalishning eng ishonchli va eng mo'tabari «sahih» bo'lib, uning asoschisi buyuk vatandoshimiz Abu Abdullah Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy edi. U 810 yil 21 iyulda Buxoroda dunyoga keldi. Otasi Ismoil zamonasining etuk muhaddis (hadis yig'uvchi)laridan bo'lib, erta vafot etib ketadi. Onasi esa davrining taqvodor, oqila ayollaridan edi. Muhammad o'n bir yoshlaridan boshlab muhaddislar orasida o'z zehni va zakosi bilan tilga tushadi. 16 yoshiida Makkaga borib haj ibodatini ado etadi. Shahar mashoyixlarining ilmiy yig'linarida qatnashadi. 827 yilda Madinaga boradi. Ilmiy anjumanlarda ishtirok etadi. Dastlabki asari «At-tarix al-kabir» (Buyuk tarix)ning qoralamasini tugatadi. Madinadan Basraga, undan Kufaga, niyomat Bag'dodga berdi.

Al-Buxoriy uzoq sayohatlarini yakunlab, ona yurti Buxoroga shon-sharafga burkanib, muhaddislar imomi martabasini olib qaytadi. Bu vaqtida Buxoroning amiri Xolid ibn Ahmad degan kishi edi. Amir Imom Buxoriyidan yuzlab shogirdlar saboq olishayotganini ko'rgach, undan saroya kelib, o'g'illariga saboq o'rgatishini talab qilib, chopar jo'natadi. Imom Buxoriy amir chopariga: «Men ilmni xor qilib, uni hukmdorlar eshigiga olib bormayman, ilm talab odamning o'zi kelsin» - deb javob beradi. Chopar ikkinchi bor keladi va yana

Билки, Оллоҳ бир баңдасига хайр ато этмоқчи бўлса, унга ўз нафсинг қусур ва айбларини кўра оладиган басират беради. Кимнингки басирати ўтириш бўлса, қусур ва айблари ўзига кўринмай қолмайди. Киши ўз айбларини билгандга эса, уларни даволаш имконига эга бўлади. Лекин инсонларнинг кўпчилги ўз қусур ва айбларини кўрмайди. Ахвол шундайки, бавзан киши бир мўмин қардошнинг кўзидағи тариқдай кирни кўради аммо ўз кўзидағи ёнғокдай донги кўрмайди. Кими ўз нафсинг айбларини кўрмоқчи бўлса, бунинг тўрт ўйли бор.

Биринчи йўл: Нафсинг айб ва кусурларини кўра оладиган, яна нафс сабабчи бўлиши мумкин бўлган яширин оғатлардан боҳабар бирон пир билан боғланиб, уни ўз нафсига ҳакам этмоқ ва нафс билан мужодала да унинг иршод ва танbihларига риоя қилмоқдир. Мурид билан шайхнинг, талаба билан устознинг ҳоли мана шудир. Устоз (ўқитувчи, муаллим) талабасига, шайх эса муридига нафсинг айб ва кусурларини таърифлаб тушунтиради, даво йўлларини кўрсатади. Бу замонда бу биринчи йўлга риоя қилувчилар жуда олди.

Иккинчи йўл: Бениҳоя тўғри, басиратли ва диндор бир киши билан дўст тутинмоқ ва уни ўз нафсига назоратчи қилмоқдирки, бу дўст унинг ахволини, ҳаракат ва атворларини кўз остида тутсига, зоҳирий ва ё ботиний хунон бир феълини кўрса унга танбех берсин. Эскидан дин ва давлатнинг закий ва басиратли каталари шундай қилишарди.

Ҳазрати Умар — Оллоҳ ундан рози бўлсин — шундай дерди:

— Менга айбларимни кўрсану түрвичи кимсага Оллоҳ хайр берсин!

Кўпичча Салмон Форсийдан айбларини сўради. Бир кун яна Салмон келганди:

— Сенингма, менинг айб ва кусурларим нима? — деди.

Салмон Форсий, Ҳазрати Умардан авф сўраб шундай деди:

— Эшитишимча, дастурхонда иккиси турли зиравор кўидиради. Бир кун яна Салмон келганди:

— Сен ҳам шундай-шундай қиласан. Сенинг ҳам шу кусурларинг бор.

Шу тариқа унинг насиҳатидан фойдаланамиз, тескарисини қилиб у ерда душманчилик туғлишига сабабчи бўламиз. Бу ҳол, гуноҳлар кўплиги сабаб бўлган қалб қашшоқлигиданadir. Бутун буларнинг асли эса имоннинг заифлигига асосланади.

Ҳазрати Умар қадр-киммати бунча баландлигига ва мартабасининг бунча юксаклигига кара май ўз нафсига шундай шубҳа остида тутарди. Одам қанчалик ақлли ва даража жиҳатидан қанчалик юксак бўлса, кибру ҳаво жиҳатидан шу даража кичик бўлади. Нафсига энг катта шубҳа остида тутадиган инсон ҳам шудир. Лекин, очигини айтганда, бундай хислатларнинг баҳоси ошиб кетди. Жуда оз кишилар бундай феъл-атворга эга дirlar. Дўсту улфат, ошна-огайнilar орасида бир-бирига лаганбардорлик қилмайдиганлар, бирининг айб ва кусурларини наридан-бери ёймайдиганлар, ҳасад қилмайдиганлар жуда озайиб кетди. Дўст-улфат, ошна-огайнilar ичida, ҳеч шак-шубҳасиз, ҳасадгўйлар, гаразигўйлик билан иш юритиб, айб ва кусур бўлмаган бир ҳаракатингни айб ва кусур деб гап тарқатувчilar

ёҳуд табиии лаганбардорлиги туфайли қусур ва айбларини юзингга айтмайдиганлар бор. Мана шундай сабабларга кўра Довуд Тоий, инсонлардан ажрашиб кетганди. Ўзидан «Нега инсонлар билан ош-қатиқ бўлмайсан?» деб сўралганда шундай жавоб берганди:

— Менга айб ва қусурларими айтмайдиган инсонлар билан ош-қатиқ бўлиб нима қиласаман. Диндор кишилар учун энг севимили нарса, бошқаларнинг танбехи билан ўз қусур ва айбларини айтадиган кишилар бўлиб қолди. Бу, имонимиз заифлаш-

даланишдан қочмайди. Чунки шак-шубҳасиз унинг айб ва камчилклари душманларининг тилига тушган бўлади.

Тўртинчи йўл: Инсонлар билан кўпроқ ош-қатиқ бўлиш, ҳалқ орасида кўрган ва кораланадиган ҳар нарсани ўзидаги хулқатворлар билан солишишидир. Зоро, мўмин мўминнинг ойнаси. Шу тариқа бошқаларнинг айб ва камчилклари орқали ўз айб ва камчилклари кўрган бўлади ва биладики, инсон табиати ҳавои нафсга эргашиша мойил бўлади. Бирорвagi кораланадиган феъл-атворни кўрган иккичи киши ўзини тадқиқ қилиши керак, бошқаларда кўрган бу кораланадиган феъл-атвор ўзида ҳам бор бўлса, ўндан покланиши керак. Ўгит таъсир қиладиган одамга шунинг ўзи қифоядир. Агар ҳар инсон, бошқаларда кўрган ва

воқиф бўлолмаса, у, оятда маълум қилинганларнинг фақатигина «имон келтирган»лар кисмиадир. Агар нафсоний орзуларнинг биз кўрсатган ҳайбаракалличигидан воқиф бўлса, яъни нафсинг хийлаларидан хабардор бўлса, у, оятда маълум қилинганларнинг «имон ато этилган зотлар» жумласидандир. Оллоҳ ҳар икки зумрага ҳам жаннат ваъда этган. Қуръонда, ҳадисда ва олимларнинг сўзларида бу борада шу тахлит имон келтириши зарур қилиб қўйган далиллар сон-саноқсиздир. Оллоҳ, буюради:

«Энди ким парвардигорининг (хузурида) туришидан кўрккан ва нафсini ҳавои хошишлардан қайтарган бўлса, у ҳолда факат жаннатгина (унинг учун) жой бўлур» («Нозиот» сураси, 40, 41-оятлар). «Албатта Оллоҳнинг

«Энди ким парвардигорининг (хузурида) туришидан кўрккан ва нафсini ҳавои хошишлардан қайтарган бўлса, у ҳолда факат жаннатгина (унинг учун) жой бўлур» («Нозиот» сураси, 40, 41-оятлар). «Албатта Оллоҳнинг

Абу Ҳомид ФАЗЗОЛИЙ

КАРОМАТ АЖЛИНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ ВА РИЁЗАТ

(«Мукошафат ул-кулуб» китобидан боб)

ганининг аломатидир. Чунки ёмон феъл-атворлар, чақонғич илонлар ва чаёнлардир. Агар либосимиз этагида бир чоен чақай деб турганда бизга бирорвagi бундан хабар берса, албатта, унга миннатдорчилик айтамиз, севинамиз ва чаённи чеरтиб ташлаб, ўлдиришга чоғланамиз. Ҳолбуки, бу чаённинг зарари бандагидir, берадиган азоби эса бир кун, ярим кун давом этади. Ёмон ахлоқнинг қалб соғлигига берадиган зарари эса кўркинчиликроқдир, ўлимдан кейин абдијан яна ё мингларча йил давом этадиган кўрқулидир. Сўнgra, биз, бирорвagi бизга кусур ва айбларимизни айтса, бундан севинмаймиз, бу кусур ва айбларни ўйқотиш билан машғул бўлмаймиз. Аксинча, биз ҳам у кимсага насиҳат қилишга киришамиз ва шундай деймиз:

— Сен ҳам шундай-шундай қиласан. Сенинг ҳам шу кусурларинг бор.

Шу тариқа унинг насиҳатидан фойдаланамиз, тескарисини қилиб у ерда душманчилик туғлишига сабабчи бўламиз. Бу ҳол, гуноҳлар кўплиги сабаб бўлган қалб қашшоқлигиданadir. Бутун буларнинг асли эса имоннинг заифлигига асосланади.

Ҳазрати Умар қадр-киммати бунча баландлигига ва мартабасининг бунча юксаклигига кара май ўз нафсига шундай шубҳа остида тутарди. Одам қанчалик ақлли ва даража жиҳатидан қанчалик юксак бўлса, кибру ҳаво жиҳатидан шу даража кичик бўлади. Нафсига энг катта шубҳа остида тутадиган инсон ҳам шудир. Лекин, очигини айтганда, бундай хислатларнинг баҳоси ошиб кетди. Жуда оз кишилар бундай феъл-атворга эга дirlar. Дўст-улфат, ошна-огайнilar орасида бир-бирига лаганбардорлик қилмайдиганлар, бирининг айб ва кусурларини наридан-бери ёймайдиганлар, ҳасад қилмайдиганлар жуда озайиб кетди. Дўст-улфат, ошна-огайнilar ичida, ҳеч шак-шубҳасиз, ҳасадгўйлар, гаразигўйлик билан иш юритиб, айб ва кусур бўлмаган бир ҳаракатингни айб ва кусур деб гап тарқатувчilar

ўзини жиркантирган ёмон феъл-хўйларни ва ёмон хатти-ҳаракатларни тарқ этган бўлсади, унинг учун имтиҳон қилган зотлардир. Улар учун мағфират ва улуғ ажрумукофот бор» («Хужурот» сураси, 3-оят).

Пайғамбари ҳузурида овозларини паст қилган зотлар — ана ўшалар Оллоҳ дилларини тақво учун имтиҳон қилган зотлардир.

Улар учун мағфират ва улуғ ажрумукофот бор» («Хужурот» сураси, 3-оят).

Пайғамбаримиз буюради:

— Мўмин, беш бало орасидандир:

1 — ёмон мўминга ҳасад қилади,

2 — мунофиқ ёвлик қилади,

3 — коғир ҳаётига қасд этади,

4 — шайтон йўлдан оздиришга ҳаракат қилади,

5 — нафс у билан тортишади.

Ривоятга кўра, Оллоҳ ваҳий йўли билан Довуд алайҳиссаломга шундай деб буюруди:

— Эй Довуд, асхобингни, нафсоний орзуларга эришишдан эҳтиёт кил, нафсоний орзулардан қочининглар. Зоро, нафсоний орзулар асири бўлган қалларнинг ақллари мени кўра олмайди, ақлларини пардалаб қўяман.

Исо алайҳиссалом шундай дейди:

Умматларим кўрмаган, лекин воқеъ бўлиши муқаррар бўлган истиқболдаги нариги дунё учун бу дунёда нафсоний орзуларидан воз кечсалар нақадар баҳтиёр бўлажаклар!

Пайғамбаримиз — Оллоҳнинг саломи-устларига ёғилсин — душман билан жангдан сўнг қайтиб келаётган бир гурух саҳобага буюрдилар:

— Марҳабо сизларга! Кичик жиҳоддан катта жиҳодга келдингиз!

Улардан бири сўради:

— Эй Оллоҳнинг Расули, катта жиҳод нимаси?

Расул буюруди:

— Нафс билан савашиш!..

Яна Оллоҳ Расули буюрдилар:

— Мужоҳид, бу, Оллоҳга итотай йўлида нафси билан жиҳод қилган одамdir.

Нафсоний завқу орзудан ўзингни тийиб дунёдан, курашиб-курашиб шайтондан, ҳавои истакларни тарқ этиб нафсдан саклан.

Миразиз АЪЗАМ
таржимаси.

2003-yil

29-noyabr

ва химоясига олса бирон нарса бўлмайди.

Баъзи буюкларнинг сўзлари:

Суфён Саврий:

— Нафсиминг тарбияси ва уни даволашалик ҳеч бир нарсанинг даволаниши менга оғир келмади. Чунки у, гоҳ мен тараф бўлар, гоҳ менга қарши чиқарди.

Мусуллик Абу Аббос, нафсига шундай деди:

— Эй нафс, на дунёда ҳукмдор билан бирга неъматланиб кайфу сафо суро олдинг, нада охират учун Оллоҳнинг обид бандалари билан бирга жиҳод қила билдинг! Бу ахволда, дейман, мен сен билан жаннат-жаннатнам орасида маҳбус бўлсан кераг-ов... уялмайсанми, эй нафсим!..

Хасан Басрий:

— Энг қутурган ҳайвон ҳам пишиқ қармоқ билан илнтиришга нафсингчалик лойиқ эмас.

Яхё ибн Муоз:

— Риёзат қиличларини суғуриб нафсинг билан мужодала кил.

Риёзат тўрт йўл билан бўла-ди:

1 — оз емок,

2 — оз ухламоқ,

3 — оз гаплашмоқ (лузумиз гаплашмаслик),

4 — барча жониллардан келадиган изтиробларга чидамоқ.

Оз емоқ нафсоний ҳавас ва орзуларни сусайтиради. Оз ухлашдан ёрқин бир ирова тугила-ди.

Оз гаплашмоқ, яъни бемаъни сухбатга ва

Бугун мамлакатимизда алгебра фанига асос соглан улугъватандошимиз Ал-Хоразмийнинг авлодлари — етук математик олимлар кўплаб топилади. Ҳозирги вақтда кўплаб ёш олимлар математика билимдони, академик Махмуд Салоҳиддиновни талабчан устоз сифатида эътироф этишади. Ярим асрлик мөхнат тажрибасига эга бўлган олим шунча вақтдан бўён математика фани тараққиётiga илмий изланишлари билан муносаби улушини кўшиб келаётir. Айни кунларда академик М.Салоҳиддинов ўқиган ва фаолиятни юритган таълим мусасасаларида олимнинг 70 йиллик юбилеи нишонланмоқда.

Махмуд Салоҳиддинов Ўзбекистонда дифференциал тенгламалар соҳасидаги ҳозирги замон илмий мактабининг ташкилотчиси ва рахбари, Республика таълимни ташкил этиш, ривожлантиришга улкан

да ҳимоя қилган «Аралаш-кўшма типдаги учинчи тартибли тенгламалар назарияси» номли докторлик диссертацияси асос бўлиб ҳизмат қилди. Шуну таъкидлаш керакки, М.Салоҳиддиновнинг интеграл, маҳсус

ИБРАТЛИ «КИТОБ»

ҳисса кўшган олим саналади. У 1933 йилда Наманган шаҳрида туғилган. 1950 йили эса Ўрта Осиё давлат универсitetining физика-математика факультетига ўқишга кирди ҳамда университетни математик анализ мутахассислиги бўйича имтиёзли диплом билан тамомлади. Сўнгра илмий изланишларни аспирантурда даъвом эттириб, устозларидан сабоқ олди. Тинимиз изланишлари сабаб 25 ёшида физика-математика фанлари номзодлигини ҳимоя қилишга муваффақ бўлди. Ёш олимнинг илмий қобилиятини сезган устозлари уни Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академиясининг Математика институтига жўнатдилар. Мазкур институтда ёш олим бор куч-ғайратини аралаш ва аралаш-кўшма типдаги хусусий ҳосилари тенгламалар учун чегаравий масалалар тадқиқоти билан шуғулланишга сафарбар қилди. Шунингдек, учинчи тартибли кўшма ва аралаш-кўшма типга тегиши тенгламаларнинг тўлиқ класификацияси, модель ва умумий кўринишдаги тенгламалар учун бир қатор янги чегаравий масалалар бўйича кўпгина изланишларни амалга ошириди. Бу изланишлар ўз навбатида, 1967 йил-

сингуляр интеграл тенгламалар бўйича изланишларининг натижалари алоҳида аҳамият касб этади.

70-йillardan бошлаб эса у хусусий ҳосилари дифференциал тенгламалар учун нолокал ва Бизадзе-Самарсктипида чегаравий масалаларни ўрганишга киришади. Махмуд Салоҳиддиновнинг кейинги йиллардаги илмий изланишлари гиперболик ва параболо-гиперболик типдаги 3-тартибли юкландиган тенгламалар учун чегаравий масалаларни ечиш билан боғлиқ. Изланувчан педагог 2 та монография ва 4 та дарсларни ҳамда Республика ва ҳалқаро матбуотда нашр қилинган 260 дан ортиқ илмий ва илмий-оммабон асарлар муаллифидир. Ташкилотчи мураббий кўп йиллар давомида Математика институтини бошқариб, унинг илмий йўналиши ва тутган ўрнини мустаҳкамлайди, таянч математик марказлар билан алоқасини кенгайтириди, институтнинг назарий ва амалий математикани ривожлантиришдаги ташкилотчилик вазифасини бажаришига имконият яратди. Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси вице президенти, кейинчалик президенти вазифасини бажариб,

дан 35 нафардан ортиғи фан доктори ва номзодлари бўлиб етишиди. Махмуд Салоҳиддинов нафақат Республика маданиятида ҳам кўплаб математикларнинг етишиб чиқишига бош-қош бўлди.

Махмуд Салоҳиддинов дифференциал тенгламалар назарияси бўйича туркум изланишлари учун Абу Райхон Беруний номидаги мукофот ҳамда «Ўзбекистонда ҳизмат кўрсатган фан арбоби» фахрий унвонларни кўлга кириди. Ўзбекистонда математика фанини ва олий таълимни ривожлантиришга кўшган улкан ҳиссаси, сермаҳсул педагогик фаолияти ва юқори малакали илмий мутахассисларни тайёрлашдаги ҳизматлари туфайли у эл назарига тушди. Ўзбекистонда математика фанидаги муваффакиятлар ва мутахассислар тайёрлаш бевосита унинг номи билан боғлиқдир. Бинобарин, Махмуд Салоҳиддиновнинг фаолиятидан шундай хулоса чиқариш мумкинки, олимнинг серқирия ҳаётни ираттирилганди. 24 та мактабда электр куввати, 35 та мактабда эса сув таъминоти йўқ эди.

Азиз НОРКУЛОВ

— Адабиётни, барча фанларни чуқур ўрганинглар. Бу сизларнинг келажақдаги баҳтингиз, деб алоҳида таъкидладилар.

Бу самимий, истараси иссиқ одам севимли устозимиз Абдураҳмон Қодиров эди. Абдураҳмон ака Самарқанд давлат дорилфунации кўлга кириди. Ўзбекистонда математика фанини ва олий таълимни ривожлантиришга кўшган улкан ҳиссаси, сермаҳсул педагогик фаолияти ва юқори малакали илмий мутахассисларни тайёрлашдаги ҳизматлари туфайли у эл назарига тушди. Ўзбекистонда математика фанидаги муваффакиятлар ва мутахассислар тайёрлаш бевосита унинг номи билан боғлиқдир. Бинобарин, Махмуд Салоҳиддиновнинг фаолиятидан шундай хулоса чиқариш мумкинки, олимнинг серқирия ҳаётни ираттирилганди. 24 та мактабда электр куввати, 35 та мактабда эса сув таъминоти йўқ эди.

Янги мудир олдида шунга ўхшаш ечимини кутаётган муам-

молар бисёр турарди. Бу эса А. Қодировдан ташаббускорлик ва ғайратшикоатни талаб этарди. Айни навқрон ёшида Абдураҳмон ака тиним билмай, идорамидора юриб, йўқни йўндириб, борни ундириб меҳнат қилди. Ташкилотчилиги, ғайратшикоати туфайли кўп нарсаларга эришид.

Елиб-югуришлар ўз самарасини берди. Туман ҳалқ таълими бўлими ҳисобидан 12 та мактаб учун янги бинолар қурилди. Шу билан бирга кўпгина мактаблар қошида 500 та қўшимча синфоналари қуриб ишга туширildi. Давлат бюджети ҳисобидан 11 та янги мактаб фойдаланишга топширилди. Барча мактаблар электр куввати билан таъминланниб, сув тармоғи ўтказилди.

Абдураҳмон Қодиров 23 йил Булунгур туман ҳалқ таълими бўлимига мудирлик қилди.

Умрни оқар дарё, деганлари рост экан. Кечагина йигитлик ғайрати жўшиб, ҳалқ таълимини ривожлантиришда камарбаста бўлган домла бугун нафақада. Ўтган умрига назар ташлар экан, ажойиб инсонлар билан ишлаганидан кўнгли тоғдек кўтарилади. Етук олим ва устоз инсонлар билан маслакдош бўлди. Билимдон инсонлар кўмагида ҳаётнинг энг нурий йўлларига чиқди.

Мабодо йўлингиз тушиб, Булунгурга бориб қолсангиз домлани ўз овозига эга шоир сифатида ҳам эъзозланишига гувоҳ бўласиз. Ёшлидан қалбига шеър ишқи тушган Абдураҳмон ака ҳамон ижод қилади. Бир неча шеърий китоблари чоп этилган.

**Мамадали ЖАЛИЛОВ,
“Булунгур ҳаёти” газетаси
бўлим мудири**

Fanimiz fidoyilar

республикада фаннинг турли соҳалида фундаментал изланишларни атрофлича ривожлантириш, Республикини илмий-техник ва ижтимоий-иктисодий жиҳатдан ривожлантиришда бош бўлди.

Олим сермазмун илмий ижодини доим педагогик ва давлат ишлари билан кўшиб оlib борди. Олий ва ўрта маҳсус таълим вазири вазифасида ишлар экан, институт ва универсitetларни ривожлантириш ва кадрлар салоҳиятини кўтиришга улкан ҳисса қўшиди. Унинг шогирдлари

УМРНИНГ НУРЛИ ЙУЛИ

Elda aziz

1974 йилнинг бахор ойлари эди. Мактабимизга туман ҳалқ таълими мудири келди, деган гаплардан барча ўқитувчи-ю, ўкувчи-лар сергак тортишди. Бир пайт узун бўйли, буғдой ранг киши синфимизга кириб келди-да, адабиёт бўйича бизларни саволга тува бошлади. Мудирнинг салобати босдими, бизлар жавоб бершига шошилмадик.

— Нима, адабиётга қизиқмай-сизларми? — деди мудир синфига синчков назар солиб, сўнгра бирин-кетин кўл кўтариб саволларга жавоб берга бошладик. Мушоира бошланиб кетди. Бизлар ёд олган шеърларимизни инфодали ўқиб, мушоирани авж олдирдик. У киши синфимиздан хурсанд бўлиб чиқар эканлар:

— Адабиётни, барча фанларни чуқур ўрганинглар. Бу сизларнинг келажақдаги баҳтингиз, деб алоҳида таъкидладилар.

Бу самимий, истараси иссиқ одам севимли устозимиз Абдураҳмон Қодиров эди. Абдураҳмон ака Самарқанд давлат дорилфунации кўлга кириди. Ўзбекистонда математика фанини ва олий таълимни ривожлантиришга кўшган улкан ҳиссаси, сермаҳсул педагогик фаолияти ва юқори малакали илмий мутахассисларни тайёрлашдаги ҳизматлари туфайли у эл назарига тушди. Ўзбекистонда математика фанидаги муваффакиятлар ва мутахассислар тайёрлаш бевосита унинг номи билан боғлиқдир. Бинобарин, Махмуд Салоҳиддиновнинг фаолиятидан шундай хулоса чиқариш мумкинки, олимнинг серқирия ҳаётни ираттирилганди. 24 та мактабда электр куввати, 35 та мактабда эса сув таъминоти йўқ эди.

Ўша пайтлари туман мактаблари ночор аҳволда, маблағ етишибаси, таъмирлаш ишлари ўлда-жўлда эди. Мавжуд 50 та мактабнинг 8 таси ўй-жойлар учун мўлжалланган биноларга жойлаширилганди. 24 та мактабда электр куввати, 35 та мактабда эса сув таъминоти йўқ эди.

Янги мудир олдида шунга ўхшаш ечимини кутаётган муам-

ЕТТИ СУВ ИНШООТИ МУАЛЛИФИ

Раззок Ҳодиевнинг география фани равнакида ўз хиссаси бор. Нафакат илмий изланиш йўлида, балки кўплаб шогирдлар етиширишда ҳам барчага ўрнак бўлгалик ишларни амала оширган домла уршу ва меҳнат фахриси, «Жасорат» медали соҳиби. Домла ўзининг самимий панду насиҳатларини яқинларига, шогирду ҳаскасларига такрор таъкиддан чарчамайдилар. Яхши сұхбатдош, самимий инсон, география фанлари номзоди, доцент Раззок Ҳодиев бизга кўйидагиларни гапириб берди.

— Халқимизда сувга яхшилик килсанг, сув билади, сув билмаса балиқ билади, балиқ билмаса холик билади, деган пурмайна ҳикмат бор. Чунки сув — ҳаёт манбаи. Ундан тежаб-тергаб фойдаланиши жоиз. Айниқса, бугунги кунда сув танқислиги сезилаётган худудларда бу масала жиддий. Бунинг олдини олиш эса соҳа олимларининг вазифаси. Илмий изланишим сув масаласига боғлиқ бўлгани учун ҳам шу мавзуда гапиришни бурчим деб биламан.

Илм олиш игна билан қудук қазишига ўхшайди. Машақатли, лекин шарафли, ҳам кароматли. Бунга 50 йилдан ортиқ талабаларга таълим бериш жараёндида яна бир карра амин бўдим. Ана шу каромат мени бобомиз Амир Темур ватанига бошлади. Яъни, Қашқадарё вилоятининг шимолий-шарқий гурух туманларида 250-260 минг гектар ламли ерларни сувориш имконияти яратилади.

Илмий изланишим натижаси ўлароқ, менга еттита патент берилган. Яъни у Ўзбекистон Республикаси муаллифлик ҳукуқини ҳимоя килиш давлат вакиллиги томонидан (344-сон. 27 нообр 2000 йил) тақдим этилган ҳужжат. Бунда 5 та сув омбори ва 2 та канални «Ўздавсувлойиҳа» билан тузилган битимга кўра, илмий жиҳатдан асослаганиман.

Илмий изланишим натижаси ўлароқ, менга еттита патент берилган. Яъни у Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан «Жасорат» медали билан тақдирланадим. Меҳнатларим сармаси мустақил юртимиз тараққиётiga хизмат қилишидан кўнглим таскин топади.

Н.ЗИЁДУЛЛАЕВА

ҳамкаслари ҳақидаги маълумотларни тўғлаб, «Халқ таълими нинг ёр-қин юлдузлари» номи билан алоҳида китоб нашр этириши. Ушбу рисолада берилган Э.Олимов қаламига мансуб сўзбошида «Туманда халқ таълими тизимида меҳнат қилаётган барча ўқитувчиларни эъзозлаш, уларнинг ҳаётидан қисқача лавҳалар бериш, ёшларни энг азиз ва шарафли — ўқитувчилар касбини танлашга йўналтириш, Хожа Абдулҳолик Ғиждувоний таваллудининг 900 йиллигини муносабати билан

бўйича вилоят туманлари ўртасида Ғиждувон тумани ХТБ ўрни, фан олимпиадаларида иштирок билан боғлиқ маълумотлар ҳам берилганки, бу албатта, ўкувчи тушунчасини янада бойитади. Китобда Республика Вазирлар Мажкамасининг 2002 йил 4 декабрда «Абдулҳолик Ғиждувоний таваллудининг 900 йиллигини нишонлаш тўғрисида» гиқарори, Хожа Ҳаҳоннинг таржи-маҳоли, асарлари ҳақида маълумотлар ҳам берилган.

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ,
«Ma'rifa» мухбири

(Охири. Боши газетамизнинг
12 ва 22 ноябрь сонларида)

Зокиржон ака, гап сув мавзусида кетар экан, бейхтиер кўз ўнгимизда Орол муаммоси гавдаланади. Зоро, бу муаммо ҳали-ҳануз ўз ечинини топганича йўқ ва айтиш жоизки, кўпчиликни жиддий ташвишига солмоқда. Сиз Орол муаммоси бўйича ўтказилган ҳалқаро конференцияларда қатнашгансиз, маъруслар қилгансиз. Шу ўринда Орол муаммосига тўхталиб ўтсангиз.

— Орол фоъеаси атиги 35-40 йил ичидаги, кўз ўнгимизда содир бўлган ва инсоний тарихидаги энг мудҳиш экологик ҳалокатлардан бироридир. Денгиз атрофида яшайдиган 35 млн. аҳоли унинг таъсири остида колди. Орол ўзининг транспорт, балиқчилик, мўйначилик каби кўплаб ҳалқ ҳўжалигига фойда келтирувчи манба сифатидаги аҳамиятини йўқотди. Бу фоъеа ҳакида ўнлаб, юзлаб китоблар ёзилди, видеотасвирилар олинди. Оролга багишиланган турли даражадаги симпозиум ва конференцияларнинг сони 200 тага етди. Денгизни куткариш лойиҳаларининг сони ѵам 300 тага етди. Лекин, бу давр мебайнида Орол денгизи куриб, иккиси ажралиб бўлди.

Оролнинг куриши натижасида Орол атрофида қиши 1,5-2,5 градусга совиди, ёз кунларининг ҳарорати эса 1,5-2,5 градусга исиди. Ўсимликларнинг вегетация даври эса 10-15 кунга кискарди. Орол бўйидаги ўнлаб-юзлаб кўллар ва ҳавзалар куриди. Ушбу кўллар атрофида ҳайвонлар бокиларди, балиқ урчиларди, ондатра, нутрия, кутб тулкилари кўпайтириларди. Амударё дельтасидаги 800 минг гектар ер майдонидаги тўқайзорлар ва қамишзорларга птур етди, улар йўқ бўлиш арафасида. 200 турга яқин ўсимликлар ва ҳайвон-

нинг асосий катта қисмида учрамайди...

— Афсуски, шундай. Яқинда бир кичик тадқиқот ўтказиб кўрдим. Турли хил мальумот ва қасб эгалари бўлмиш шаҳарлик ва қишлоқлик 100 нафар юртдошларимиз ўртасида оғзики ва телефонда савол-жавоб ўтказиб кўрдим. “Сиз ўйингизда сувни тежаб-тергаб ишлатиш ҳакида ўйлаганимизиз?” деган саволга шаҳарликлар 100 фоиз “йўқ” деб жавоб беришид. Қишлоқдагиларнинг 30 фоизи “ҳа”, 20 фоизи “йўқ”, қолган қисми “билмадим” ёки “айтиш қийин” деб жавоб беришид.

Бу истрофарчилар кундулак турмушиизда, оддий нарсаларда кўринали. Масалан, соқол олаётганда бир стакан сувни кифоя бўлгани ҳолда, 5-6 литр сувни очиб оқизиб юборамиз-ку! Ёки, келинларимиз кир ювиш жараёнидаги қанча сувни бехуда оқизиб юборадилар.

Дейлик, бир томчи сув — бир грамм ва уни ҳар секундда тежаб қолайлик. Бу дегани: 1 минутда 60 гр, 1 соатда 360 гр, 1 сутка 9 литр (1 чечак), 1 ойда 260 литр (30 чечак), 1 йилда 312 литр

сусида кўплаб илмий-оммабоп адабиётлар яратиш керак. Кишиларнинг сувга бўлган муносабатини ўзгартиришда айникса, оммавий ахборот воситалярини ўрни бекиёс. Улар бу борада мунтазам чиқишилар килиб туриши зарур. Ҳусусан, телевидениеда ҳамма кўрадиган паллада мальум вақт ажратилиб, маҳсус кўрсатув ташкил қилиш ва унда олимлар, давлат арబолари, сиёсатчилар, мутахассислар, нуроний-кексаларимизнинг сув ҳакида фикрларини берубориши, фойдалари бўларди.

Маълумки, давлат чегараси мукаддасdir. Иккичи томондан эса адолат мезонидир. Ҳудди шу каби сувнинг муқаддаслиги, унинг турли ҳудудларга, вилоятларга, туманларга ва хонадонларга адолатли ва оқилона тақсимлашиши, ерларнинг истрофарчиларизиз сугорилишини доимий назорат қиладиган ташкилотлар тузилиб, улар томондан назорат ўрнатилиши керак:

Республика, вилоятлар, туманлардаги тегишили ташкилотлар марказлари кошида сувни тежаб-тергаб ишлатишни тарбиб ва ташкилот киладиган доимий ишловчи гурухлар тузилиб улар

жаб-тергаб фойдаланиш бўйича жамоатчилик фикрини шакллантиришдан иборатидир.

Сув ресурсларидан оқилона фойдаланиши билмаслик, айниқса, қишлоқ ҳўжалигида ўйлойлаётган истрофарчиларизиз натижасида юзага келадиган салбий оқибатларни, уларнинг келажакда қандай ижтимоий ва экологик муаммоларни тудириши мумкинлигини ҳали кўп ватандошларимиз тушуниб етмайдилар ёки кам одамлар биладилар, холос.

Ўқувчилар ва талабалар ҳам сув ресурсларидан тежаб-тергаб фойдаланиш борасида етарида даражада мальумотларга эга бўлишлари керак, зоро, бу гунги ёшларимиз эртага сув ҳакида мухим қарорлар қабул қиладиган шахсларга айланадилар. Демак, жамоатчилик фикрини шакллантириш стратегиясининг энг мухим вазифаларидан бири — ёш авлодни сувни қадрлайдиган ва ундан тежаб-тергаб фойдаландинг руҳда тарбиялашдан иборат.

— Мен географ сифатида 35 йиллик саёчтларим аносисида сувларнинг йилдан-йилга ифлосланиб бораётганлигини кузатдим, ўз кўзим билан кўриб, ишонч ҳосил қилдим.

Об, Иртиш, Днепр, Волга, Дон, Нева, Дунай дарёларидан кемада суздим. Каспий, Қора, Мармар, Болтиқ дengизларида бўлдим. Туркяниг дунёга танилган Босфор, Дарданелла бўғозлари, машхур Олтин шох, шунингдек, Фин кўрғазлари, Рига қўлтикларини кўрдим. Республикамизнинг ҳамма катта дарёларини кезиб чиқдим. Шуни айтишим жоизки, дengизлардан Каспий, дарёлардан Волга, айниқса, Европада саккизта мамлакатдан оқиб ўтвчи, “Европа ахлатонаси” деб ном олган Дунай дарёсининг ахволи одамда жудажуда ачиниш хиссini уйғотади. Ушбу дарёларда оқаётган қора мойлар, нефть

СУВ ВА ЖАЁТ

(360 челак)га тўғри келади.

Ўзбекистонда ҳозирги кунда оиласларнинг 5,5 млн. ошироқ. Ҳар бир оиласида кунига 10 литрдан (1 чечак) сув тежалса (атиги соқол олиш вақтидаги бехудага кетган сувни ва бошқа сувлардан), у колда 1 суткада 55 млн. литр, 1 ойда 1.650 млн. литр, 1 йилда 19.600 млн. литр сув тежалади. Демак, ҳар бир одамга 1 кунлик сув ичиш нормаси 3 литр бўлса, ҳар бир хонадан 15 литрдан (1,5 чечак) сув тежаш орқали бутун республика аҳолисига бир йилга етадиган тоза иҷимлик суви тежалади. Шу оддий мисол тариқасида кўриниб турибдик (ҳали бошқа имкониятларимиз ѵам жуда кўп) ҳозирги маданий турмуш тарзимизда, айниқса, шаҳарлarda қарор топган сувга муносабатимизи кескин тарзда ўзгартиришимиз керак. Шунингдек, сугориладиган майдонларимиздаги бехуда сарф бўлаётган 50 фоиз сувимизни ѵам самарали ишлатиш йўлларини топишмизиз, сугориш маданийтига риоҳ қилишимиз ва ўрганишимиз зарур. Ҳали кечмас, ушбу имкониятларимизни қай даражада амалга ошириш — келажак авлодларимизга тоза сув қолдириш бугун ўзимизга ва сувни ишлатиш маданиятимизга боғлиқ.

— Демак, сув муаммосига ижобий ечим топиш, уни тоза сақлаш ва истрофарчиларининг олдини олиша нафақат давлат иши, балки ҳар бир инсон қатъий амал қилиши лозим бўлган ва кечикириб бўлмайдиган вазифадир. Одамлар онгига сув тежамкорлиги зарурлиги хусусидаги фикрин шакллантириш, умуман авлодларга экологик жиҳатдан тоза сув қолдириш учун бугун нималар қилиш керак, деб ҳисоблайсиз?

— Тириклигимиз манбай бўлмиш сувни тоза сақлаш, уни бугунги аянчли ахволидан холос этиб янга зилол ҳолатга қайтиши учун бир қатор кечикириб бўлмас вазифаларни ҳал этиш зарур. Жумладан, қишилар, ёшлар, хусусан мактаб ўқувчиларини қизиқтирадиган, улар дидига мос бўлган сув ва унинг муқаддаслиги, тежамкорлик ху-

мактабларда, махаллаларда ва аҳолининг бошқа ижтимоий гурухлари ўртасида тасдиқланган режа асосида мунтазам равишида учрашувлар ташкил килиб туришлари лозим.

Кудуқлар (улар юртимизда 5 мингдан кўпроқ), аҳоли сув ичадиган манбаларнинг санитария-эпидемиологик таркибини доимий равишида текшириб туриш зарур, чунки жуда кўп ҳудудларда ер ости сувлари экин далалари сугорилиши натижасида сифати бузилиб, заҳарланиш ҳоллари рўй бермокдади.

Мактабларда, айниқса, қишлоқ мактабларида, лицей ва коллежларда ўқувчиларнинг ўқиши ўзлари билан қайнашган чой ёки сув олиб боришиларини оддий оат тусида кетадиган тоза иҷимлик суви тежалади. Шу оддий мисол тариқасида кўриниб турибдик (ҳали бошқа имкониятларимиз ѵам жуда кўп) ҳозирги маданий турмуш тарзимизда, айниқса, шаҳарлarda қарор топган сувга муносабатимизи кескин тарзда ўзгартиришимиз керак. Шунингдек, сугориладиган майдонларимиздаги бехуда сарф бўлаётган 50 фоиз сувимизни ѵам самарали ишлатиш йўлларини топишмизиз, сугориш маданийтига риоҳ қилишимиз ва ўрганишимиз зарур. Ҳали кечмас, ушбу имкониятларимизни қай даражада амалга ошириш — келажак авлодларимизга тоза сув қолдириш бугун ўзимизга ва сувни ишлатиш маданиятимизга боғлиқ.

Республика коммунал хизмат кўрсатиш вазирлиги томонидан ҳозирги кунда аҳоли жон бошига, коммунал ва саноатда ишлатиладиган сувларни юшиб хисоблагандан, 450 литр миқдорида сув белгиланган. Жумладан, қишлоқларда 200 литр, шаҳарлarda 500 литр, Тошкентда 700 литр, туман марказларда 260 литр, шаҳарчаларда 320 литр. Ушбу миқдорлар республикамизнинг иссиқ иким шароитидан келиб чиқсан ҳолда анчагина кўпроқ миқдорда белгиланган. Хонадонлардаги ичиш ва сугоришга сарфланадиган сувлар, сугориладиган сарфлер, фермер ҳўжалилари, чорвачилар комплексларини сув ўлчагич мосламалар билан таъминлаб, ошиқла сув сарфига эса маълум миқдорда пултўланиши керак. Тўланадиган пулнинг нормативлари ишлаб чиқилиб, давлат томонидан тасдиқланши зарур.

Мамлакатимиз раҳбари бир нуткида таъкидлаганидек, минтақада етарилиши миқдорда сув бор, лекин танқислиги сезилипти, чунки амалда керагидан ортиқ даражада сарфланаяпти... Биз ўзимизга боғлиқ миқдоримиз лозим. Бутун ихтиёризмизда мавжуд бўлган воситаляри билан сувдан оқилюна фойдаланишини йўлга кўйиғимиз керак. Ана шундай воситаляри билан қанчалик ўзгартганлигини аниқла бориш ва шунга караб яралашадиган тоза сув керак.

Сувни эъзозлаш бўйича миллий анъаналар тикланиши керак, аҳоли сувни тежаб-тергаб ишлатиш ва уни кўз қорачиғидек асрар борашибдиган тарихий ҳалқ анъаналарига амал қилиши зарур. Коризлар, сардобалар, чифирлар мумкин бўлган жойларда яна тикланиши зарур.

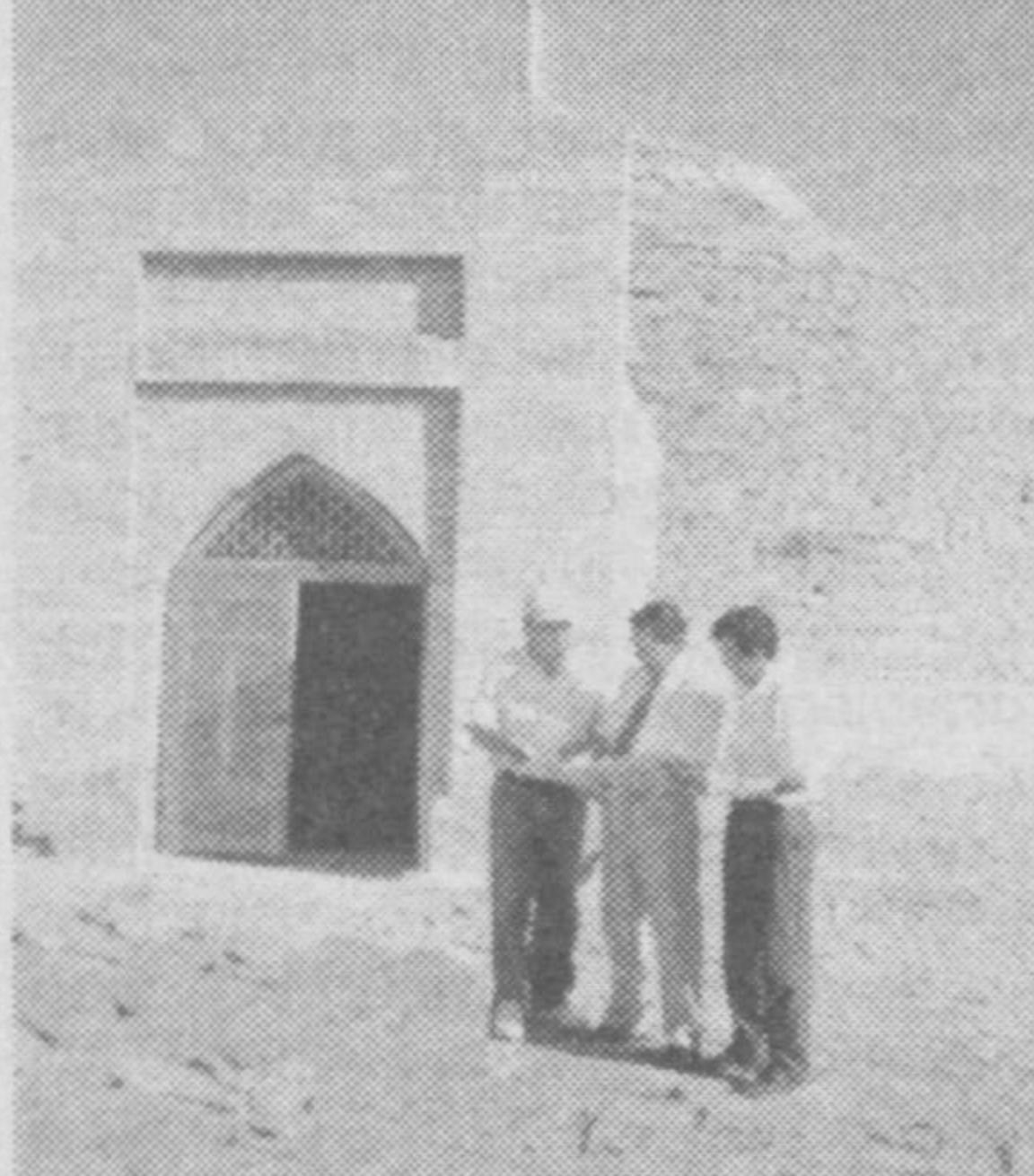
Сув истрофарчиларига йўл қўймаслик ва унинг сифатини асрар бўйича тарихий ва миллий анъаналарни тиклashing борасида жамоатчилик фикрини шакллантириш учун дин вакиллари, жойлардаги маҳалла оқсоқоллари ва фаоллари билан ҳар томонлама ҳамкорлик қилиниши мақсадга мувоғик.

Жамоатчилик фикрини шакллантириш бўйича ўтказиладиган барча тадбирлар стратегиясида аҳолининг турли ижтимоий гурухлари ўртасида ўтказиладиган социологик тадқиқотларга мухим ўрин берилиши керак. Социологик тадқиқотлар аҳолининг сувдан самарасиз фойдаланишини оқибатларини нечолик англаб етишларини, уларнинг сувга муносабатларини аниқлаб бериш лозим. Тадқиқотлар, масалан: “Сув — инсон ҳәтида”, “Сув ва конун”, “Сув ва миллий қадриятларимиз”, “Сув ва саломатлик”, “Сув қадри” каби мавзуларда олиб бориши мумкин.

Сувни тежаш ҳакида жамоатчилик фикрини шакллантиришдан иборат бўлган барча чорга-тадбирлардан сўнг (2-3 йилдан кейин) аҳоли ўртасида яна социологик тадқиқот ўтказилиб, уларнинг сувга бўлган муносабатларининг қанчалик ўзгартганлигини аниқла бориш ва шунга караб яралашадиган тоза сув керак.

Сўнгсўз ўрнида: “Авесто”да Зардушт пандларида айтилади, “Тоғ жиғаларида биттасини куритган одам Тангри душманидир”. Аждодлари музаглини сувга мана шундай эъзозли бўлишган. Фақат, сўнгти пайтлардагина сувга бўлган эътиборсизлик, беписандлик кучайгандек, назаримизда. Сувга бўлган салбий муносабат, таъсир ижобий томонга қанчада тез ўзгарса шунча яхши. Ўлаймизки, бу муаммо муштарийларимизни бефарқ қолдирмайди. Сувбатдошимиз — Низомий номидаги ТДПУ география ва уни ўқитиш методикаси кафедрасининг доценти, география фанлари номзоди Зокир Райимжоновга кимматли фикрлари учун миннатдорчилик билдириган ҳолда, газетхонларимизнинг бу борадаги мулҳазалари битилган мактубларини кутиб қоламиз.

**Сувбатдош:
Икром БҮРИБОЕВ**

Тикланган сардоба

ларнинг турлари йўқ бўлди. Тупроқнинг тумус катлами эса 2-3 марта га камайиб кетди. Орол дengизининг куриши билан бир вақтда, дарё сувининг ва у билан боғлиқ ҳолда ер ости сувларининг ѵам ифлосланиши рўй бермоқда.

Оролнинг куриган ҳавзасидан шаҳмоллар билан учайтган заҳарли тузларнинг кристаллари, айниқса, дengиз бўйидан 300-500 км. масофагача ўз тасирини ўтказмоқда. Бундай шамоллар Орол ҳавзасидан йилига турли хил йўналишда 10-15 марта лаб қайтирилиб турди.

**ТАФАККУР
ЖАВОҲИРЛАРИ**

Кӯхна оламнинг кӯхна манзаралари: мухаббат ва нафрат, эзгулик ва ёвузлик, яхшилик ва ёмонлик, одамийлик ва тубанлик, авомлик ва донолик азалий зиддиятлардир. Бу зиддиятларниг ечимини инсон ҳар қандай замонда, турли-туман маконларда топишга уриниб келган. Олам яралгандан бўён минглаб файласуфлар, олимлар ва адиллар азалий зиддиятлар ечимига олиб борувчи таълимитларини яратишига ҳаракат қилишган. Шу тариқа кӯхна оламда яна бир илм, «Хикмат илми» пайдо бўлган. Одам туғилгандан то умр атамлиши йўлни босиб ўтгunga кадар, ҳикматларга эҳтиёж сезиб яшайди. Шу боис сўнгги саҳифамизда «Тафаккур жавоҳирлари» рукни остида дунё донишмандлари бисотидан намуналар бериб боришга қарор қилдик. Бугун қадимги Хитой донишманди Лоа Цзи хаёти ва ҳикматлари билан танишасиз.

Хитойлик файласуф Лоа Цзи милоддан аввалги 579-499 йилларда яшаб ижод этган. Унинг ҳақиқий исми Ли Эр бўлиб, Чу подшоҳлигининг фуқароси эди. Лоа Цзи «устоз Лоа» деган маъненинг англатади. Лоа сўзи хитой тилида гоҳида «қария» деган маъненинг хам беради. Лоа Цзи Чжуо саройида архив ходими бўлиб хизмат қилган. Ўз даврининг буюк файласуфи бўлиб танилган Конфуций билан хам сұхбатда бўлган. Чжуо салтанати иккисига юз тутгандан кейин Лоа Цзи таркидуне қилиб Гарфар йўл олади. Чегарага этиб келганда чегара бошлиги ундан

ўз ватанига нимадир қолдиришни илтимос қилади. Донишманд чегара бошлиғига 5000 белгидан иборат ўз кўлёзмасини топширади. Бу кўлёзма «Даодэцзин» («Эзгулик йўли ёки Куч ва ҳаракат ҳақидаги китоб») эди.

Бу китобда кейинчалик таълимит даражасига кўтарилиган Дао таълимитининг моҳияти ҳакида сўз боради. Дао иероглифи иккисиги кисм: «Шоу»—бош ва «Цзоу»—бормоқ деган сўзлардан иборат. Ҳозирга келиб «Дао» қонуният, қонун деган кўчма маъненинг англатади.

ЛАО ЦЗИ ҲИҚМАТЛАРИ

Осмон остидаги ҳамма нарса омднадтир.

Мустаҳкам ва кучли нарсалар ўлим хизматкорларидир.

Оҳ, баҳтсизлик! У баҳтнинг таянчидир. Оҳ, баҳтиёрлик! Унда баҳтсизлик яширин.

Буюк ишлар, албатта, майди ишлардан бошланади.

Мурт ва ожиз нарсалар мустаҳкам ва кучли нарсалар устидан галаба қозонади. Ер юзида сувдан юмшоқроқ ва заифроқ ҳеч нарса йўқ. Аммо у мустаҳкам ва кучли нарсаларга ҳужум қиласи. Ҳеч қандай куч уни енголмайди.

Билгувчи сўзламайди, сўзлагувчи билмайди.

Нафратга яхшилик билан жавоб қайтармоқ керак.

Ғанимни тўғри баҳолай билмасликдан кўра оғирроқ кулфат йўқ.

Мени қанча кам билсалар, шунча қадриман. Шу туфайли дононда комил одамлар қалин, дағал либосларга бурканиб, қўйнида яшма тошини яширган одамга ўхшайдилар.

Одамлар ортингдан зргашишини истасанг, уларнинг ортидан юр.

Ўз хоҳиш-истакларининг чегарасини билмасликдан ортиқ баҳтсизлик бўлмайди.

Фикрларингизга эҳтиёт бўлинг – улар қилмишларингиз ибтиносидир.

Одамлар гўзлаликни англаған ондан бошлаб хунуқлик пайдо бўлади. Бани башар эзгулик нелигини англаган лаҳзаларда эса ёвузлик ҳам мавжудлигини тушунади. Демак, борлик йўқлигни, мушкулот енгилликни юзага келтиради. Юксаклик ва тубанлик бир-бирига қайша-ди, узунлик ва қисқалик бир-бирини тўлдиради. Товушлар ўзаро қўшилиб ўйғунликни ҳосил қиласи. Ўтмиш ва кела-жак ўзаро ўрин алмашади...

Инсон илк бор дунё юзини кўрганда–нозик ва заиф, ўлими олдидан эса саботли ва кучлидир. Барча тирик мавжудотлар ва ўсимликлар мавжудликнинг илк палласида нозик ва заиф, ўлими лаҳзаларида куруқ ва чиркиндири. Демак, бардошлилик ва кучлилик ўлими нишонаси, нозиклик ва нимжонлик эса хаёй бегисидир. Шу боис курдатли қўшин зафар кучолмайди ва бақувват дарахт ногуб бўлади. Демак, нозиклик ва заифлик доим куч-куватдан устундор...

Абдулҳамид АБДУАҲАД
ўғли тайёрлади.

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Ҳалқ таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги, Талим ва фан ходимлари касаба уюзимаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир:
Халим САЙДОВ

Таҳир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БУРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахридин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбай МАТҶУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳарриринг биринчи ўринбосари), Ҳулкар ТўЙМАНОВА, Нурулан УСМОНОВ, Сайдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Кўнгироқ дарсга чорлади. Ўқитувчи синфга кириб эндигина уй вазифаларини сўраб бўлиб, янги дарсни бошлаган ҳам эдик, аллақаётдан мусиқа шовқинлари эштилиб, ўқувчиликнинг дикқатини бўлди.

— Устоз, кимнингдир тўйи бўлаяпти, — сўз қотди маҳмадонароқ бир ўқувчи.

— Тўй кечқурун бўлади, ҳозир юбилей бўлаяпти, — деди яна бири.

— Вой, эшитинглар, «Озода» ям, «Болалар» ҳам келибдими?

— давом эттиради бошқа бир

лаётган қўшиқдан устознинг асаблари бузилади. Ахир, у бугун шу хонада яна 4 соат дарс берипши керак.

Кўнгироқ чалинди дегунча, шўхроқ ўқувчилик тўй томоша қилгани югуришади. Асаб торлари таранг тортилган муаллим эса «Ўқитувчиклар хонаси»га йўналади.

— Ҳар куни шу аҳвол, — норози боз чайқаб гап бошлайди у. — Бу ерда дангилама тўй

Mulohaza

Чунки мактабнинг рўпарасида ёки ёнгинасида жойлашган кафе, ресторон ёхуд тўйхоналарда ҳар куни бўлмаса-да, кунора базм, куй-кўшиқ авжида. Мактабда эса дарс тинглаётган ўқувчиликнинг фикир бўлинниб.

**ДАРСДА ҲАМ ТЎЙДА
ЎТИРГАНДЕК**

дарсга қулоқ ҳам солмас-

дан қўшиқни биргалашиб хиргойи қилишлари ёки хонада ҳақида баҳлашиблари ҳам турган гап. Кўйнинг баландлигидан эса ҳатто бемалол рақсга ҳам тушиш мумкин.

Хўш, энди ўқитувчи ҳандай йўл тутгани маъқулроқ? Ўқувчилик биргалашиб ҳоли тўкиб солади устоз.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—